Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наш голос

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 241, липень, 2014

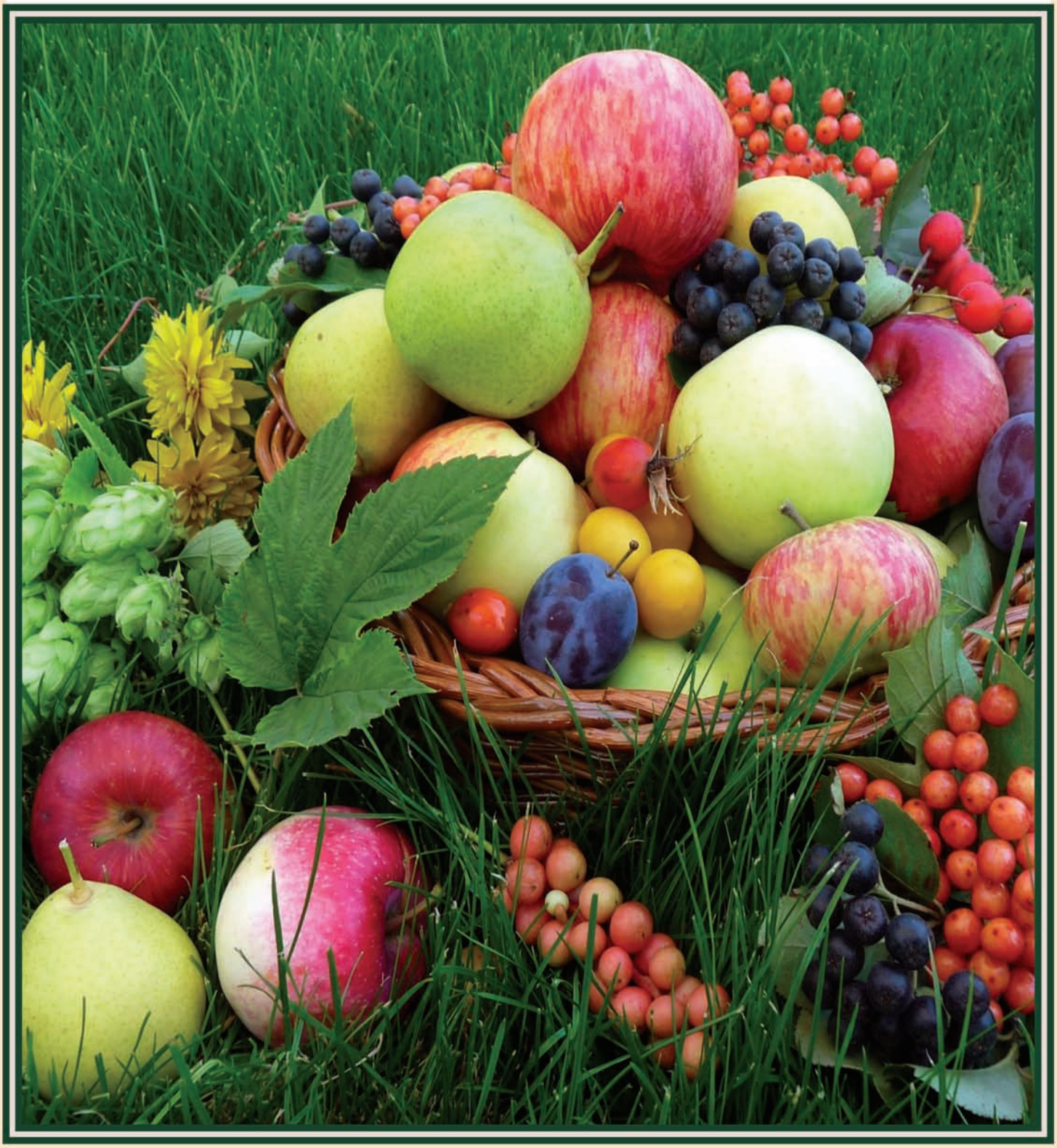

І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...

Т. Шевченко

Наш голос

NAŞ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка:

- ***Сторінки 120-річної румунської шевченкіани***
- ***Надзвичайна доля Шевченкового «Кобзаря»***
- ***Віктор Косяченко: «Та неоднаково мені...» або Незгасимий поклик віщих заповітів Тараса Шевченка та Івана Франка***

– –

- *Ідучи власною дорогою (про роман Михайла Михайлюка «Міст без поруччя»)*
- *Пам'ятаймо і шануймо (Юрію Федьковичу – 180)*
- *Копашильські зустрічі*
- *Пыкэ (оповідання із циклу «Промахи»)*
- *Дитячі сторінки*
- *Сторінки гумору*

2014 – РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

V. Усвідомлення значимості творчого феномена Тараса Шевченка

Популяризуючи Тараса Шевченка у Румунії, тутешні цінителі його творчості старалися усвідомити і оцінити значимість поетової спадщини у національних змаганнях українського народу за кращу долю. Слушною нагодою для цього насамперед зразково служили їм «круглі дати» життя і смерті Тараса Шевченка. Так, наприклад, ясський журнал «Viaţa românească» у своїй рубриці *Revista revistelor (Огляд журналів)* у 2-му числі за місяць лютий 1911 р. інформує читачів, що з нагоди 50-х роковин смерті Тараса Шевченка російський журнал «Русское богатство» надрукував дві статті. Одна з них це стаття С.Єфремова *Апостол правди*, *«в якій,* – підкреслює ясський журнал, – *автор намагається охарактеризувати геніальність Шевченка. Румунській публіці,* – наголошує ясська публікація, – *відома ця елітарна душа з нарису К.Доброджяну Ґері»*. У другій, надрукованій з тієї ж нагоди петербурзьким журналом статті А.Кониського *Чотири покарання*, оцінює «Viaţa românească», *«є кілька дуже цікавих біографічних деталей (причетність Тараса Шевченка до діяльності Кирило-Мефодіївського братства; рапорт шефа царської поліції Орлова, надісланий цареві Миколі I, і його рекомендація найстрогішого покарання поета; заслання; прийняття Шевченка 1860 року «під славний купол Академії мистецтв»)»*. Дуже високо оцінює «Viaţa românească» вірші Шевченка, називаючи їх чудовими, *«здатними посіяти і вкорінити в Україні ідеї про уявне щастя часів гетьманської незалежності та благодіяння, які настали б внаслідок повернення таких часів і саму ідею можливості* [наскільки актуальна обсевація румунського журналу!]*, щоб Україна існувала як незалежна держава»*[1].

Оціненню румунськими публікаціями значимості поетичної спадщини українського поета послужили і події, пов'язані із 100-літнім ювілеєм народження Шевченка, оцінка суттєвого значення яких, в основному, збігається у зовсім небагатьох румунських статтях з передовим широким тогочасним і теперішнім їх оцінюванням.

Місячна крайова буковинська публікація «Gazeta română» («Румунська газета»), що виходила у м. Ґура Гуморулуй, у рубриці *Інформації* березневого її числа за 1914 рік тільки повідомила читачів, що «8-го березня рутенці (українці – *І.Р.*) з Глибокої святкують столітню річницю народження Шевченка»[2]. А в квітневому числі даної публікації за той же рік наявна інша, загадкова інформація, яку (внаслідок копітких досліджень з огляду на вказане в ній українське село Марицея та на українське прізвище місцевого вчителя), мабуть, можна б пов'язати з тим же ювілейним березнем 1914 року: «Минулого місяця учитель Федюк з діточим хором Марицеї показав сучавцям, що можна здійснити доброю волею і впевненістю».

Ювілейного 1914-го року в статті *Rutenii (Рутенці),* вміщеній у журналі м. Сібіу «Luceafărul» («Лучафер») за місяць січень, про Тараса Шевченка писав Ніколає Ткачук-Албу (Nicolae Tcaciuc-Albu)[3], уродженець південнобуковинського українського села Роґожешти Ботошанського повіту, який закінчив початкову школу в м. Серет, Факультет словесності Чернівецького університету, був викладачем, шкільним інспектором і до 1917 р. прихильно популяризував українську літературу, зокрема творчість Шевченка серед румунських читачів[4], належачи тоді до дуже маленької «горсточки» (якщо не до кількох лише одиниць) румунських популяризаторів українського поета, які могли читати його в оригіналі і глибше вникати у сутність його творчості. У підвалі статті Ткачука редакція газети підкреслювала: «Atragem atenţiunea cititorilor asupra acestui articol interesant, din care poporul nostru poate învăţa multe» («Звертаємо увагу читачів на цю інтересну статтю, з якої наш народ може багато дечого навчитися»).

Стаття Ткачука не приурочена спеціально до ювілейного вшановування Шевченка, бо її темою є український народ, а про Шевченка в ній тільки невеликий уривок (стор. 16-17), але значний своїми ідеями, вповні співзвучними з тими, що сповнювали тодішні материкові ювілейні матеріали. Ніколає Ткачук вважає Шевченка «найбільшим поетом України». По-друге, визначення Шевченка як «демократа тілом і душею» («...e democrat cu trup şi suflet»), «якого поезії, написані слізьми і кров'ю, є найкращим засобом агітації, яким можуть розпоряджатися рутенці» («Poeziile lui sunt scrise cu lacrimi şi sânge şi sunt cel mai bun mijloc de agitaţie de care dispun rutenii»), і те, що Шевченко є «рішучим ворогом кріпосництва і російського уряду» («...e un duşman hotărât al iobăgiei şi al guvernului rusesc»), «першим справжнім націоналістом» («...primul naţionalist adevărat»), розуміється, у позитивному значенні цього слова (= борець за національний розвиток своєї країни),

(Продовження на 4 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 3 стор.)

як підкреслювали цю рису Шевченка тодішні передові його цінителі, і «титанічним у душевному пориві і мові» («...titanic în simțire şi în limbă»), «поезії якого перш за все оспівують свободу, але й історію, традиції та життя селянина» («Poeziile lui cântă, înainte de toate, libertatea, apoi istoria, tradiția şi traiul țăranului») – це ідеї, що співзвучно (внаслідок часового обізнання автора статті з ювілейними матеріковими матеріалами, чи посталими в нього незалежно, і тому вони як погляд зі сторони – цікаві) перегукуються з провідними ідейними висновками «уроку Шевченкового ювілею», як назвав Володимир (Зуєв) Жаботинський (1880-1940) вшановування столітньої річниці народження поета.

До столітнього ювілею народження Шевченка в Україні приготування розпочалися задовго до цієї знаменної дати. При київській міській думі 1904 р. було створено комітет зі спорудження пам'ятника Т. Шевченку в Києві біля Михайлівського монастиря. 1912 р. склад комітету розширили, і до нього увійшли такі видатні діячі культури, вчені та меценати, як М. Грушевський, М. Лисенко, Є. Чикаленко, Р. Капніст, О. і С. Русови, Л. Старицька-Черняхівська, Ф. Лизогуб і інші. Ще з 1906 р. розпочався збір пожертвувань. За підрахунком г. «Киевлянин» (№ 15 за 1911 р.), з припустимої суми 100-150 тисяч потрібних рублів для спорудження пам'ятника, до 14 січня того року надійшло 73 тисячі рублів. Було оголошено конкурс на пам'ятник з бронзи і каменя, на який було представлено десять проектів.

Заходи з ушанування пам'яті Шевченка розробляли міські думи Одеси, Харкова, Миколаєва, Єлисаветграда, Варшави, Гродно, Умані, Ромен та Прилук. Найбільші торжества планувалися в Києві, де для проведення святкувань тільки впродовж трьох днів кияни зібрали понад 1500 підписів, а міська дума підтримала їх звернення і 21 січня 1914 р. постановила асигнувати на заходи 5000 рублів. Програма київських урочистостей передбачала: проведення у всіх парафіяльних церквах панахид, урочистих засідань, освячення місця під пам'ятник Шевченку і ін.

До всенародного вшановування Шевченка долучилися губернські земства. Чернігівське, наприклад, перерахувало кошти на видання ювілейного альбома репродукцій мистецьких творів Шевченка, а Канівське земство постановило впорядкувати могилу Кобзаря і виділило на це 1000 рублів.

Але в Україні ситуація для замисленого належного проведення столітнього ювілею народження Шевченка була вкрай несприятлива: після кривавого придушення революції 1905-1907 рр., за умов столипінщини панувала гнітюча атмосфера, в якій діяв від 20 січня 1910 р. циркуляр Столипіна про заборону «инородческих обществ», оскільки в Росії «стало наблюдатся особое движение культурно-просветительному развитию отдельных народностей», до яких входила і українська.

Проти загальнонародних українських заходів по відзначенню столітнього ювілею, проти створеної ним піднесеної атмосфери задіяла ворожа імперська реакція, всіляко очорнюючи світлу пам'ять Шевченка. Ієрарх Московської православної церкви, наприклад, бувший намісник Києво-Печерської лаври Антоній у надрукованій 15 квітня 1911 р. лаврською Типографією «Русской печати» брошурі писав, що «Шевченко вовсе не имеет никаких заслуг перед отечеством, а известен, кроме своего стихотворства, резко безнравственной и глубоко преступной жизнедеятельностью», що він, «заряжаясь польскими революционными настроениями, мало-помалу сделался безбожником, кощунником, наглым отрицателем и порицателем всего того, что дорого для честных русских людей». Гостро засуджував популярний московський архімандрит поезію Шевченка, але його слова, сповнені безмежної злоби, виражали чисту правду, визнаючи у Шевченковій постаті риси справжнього борця, який проймався болісним знедоленням рідної батьківщини, гостро засуджував її поневолювачів, через що саме не подобався ворогам України: «Поэзия Шевченко находится в тесной связи с особенно революционными произведениями Мицкевича, Чайковского и Гощинского, с которыми Шевченко познакомился во время проживания в Варшаве в 1830 году и усвоил себе от поляков на всю жизнь и выразил в своей поэзии свирепую ненависть к «Москве» царской и в частности к Императору Николаю Павловичу и к Богдану Хмельницкому». Далі московський ієрарх пояснює, що на основі творів Шевченка постала тривожна передювілейна загроза і попереджає, що поширення цих творів ювілейними заходами може призвести до найстрашнішого для царської Росії – немислимого нею сепаратизму України (факт підкреслюваний, як буде показано далі, і авторами румунських статей): твори Шевченка, пише ієрарх Антоній, «создали почву для возникновения ныне существующей многочисленной партии хохломанов, имеющих себя украинцами и проникнутых старым сепаратизмом изменника И.Петлюры и современными тенденциями». У творах Шевченка, писав далі ієрарх,– «безбожие, кощунство, отрицание власти и закона, ненависть к своєму отечеству – России, ее доблесной армии, ее великому прошлому, ее Церкви Православной, Царскому Самодержавию, ее Великим Монархам Петру I, Екатерине II и Николаю I, подстрекательство

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

к отделению Малороссии от России, к кровавой междуусобице и многим другим кровавым явлениям». Тому-то, підсумовував ієрарх, спорудження пам'ятника має бути «подлежащим Начальством запрещено», інакше ж «он послужит постоянным наглядным возбудителем и поощрителем революционного брожения в обществе». А П. В. Струве, автор теорії «национальных отталкиваний», уважав, що весь ювілейний рух може піти «по самому нежелательному руслу», розуміється, для царської Росії, бо «самые тяжелые движения для будущих отношений на этом огромном юге Росии могут отсюда родится, если мы вовремя не спохватимся, не поймем и не учтем всей громадности того массового феномена, о котором напоминает нам юбилей Шевченка, и не сообразуем с ним всей нашей позиции, всей нашей тактики в делах местных и государственных».

Жандарми біля могили Тараса Шевченка. *Фото. 1914 р.*

Що може бути найгіршим, до ворожої імперської реакції прилучився не хто-небудь інший, а самі же «землячки малороссы»-дволикі Івани, що себе видавали «истиннорусскими», яких Шевченко немилосердно бичував за запроданство матері-України. Першу скрипку в чорно-шовіністичному цькуванні Шевченка зіграв голова Київського клубу руських націоналістів А. Савченко, який в одній з антиукраїнських статей у г. «Киевлянин» (10.01.1914) уважав, що ювілейне вшанування Шевченка-«политического агитатора, заключало бы в себе состав преступления – восхваление преступлений и, стало быть, составляло бы деяние уголовно наказуемое». А в іншій статті (г. «Подолянин», 16.01.1914) він оприлюднив висновок загальних зборів очолюваного ним клубу висновок, який вповні співпадає з думкою ієрарха Антонія і підтримує його: ініціатори ювілейних торжеств вшановують Шевченка «не как поэта, а исключительно как политического деятеля, яростного врага единой, неделимой России. Из Шевченковых торжеств будет сделана попытка демонстративного роста украинского сепаратизма и показать, что все население Малороссии уже проникнуто стремлением к осуществлению идеалов Шевченко, т. е. к отторжению от Российской Империи всей Малороссии, которая по планам Шевченко должна иметь «самостийное существование».

Крім публікації очорнюючих шовіністичних статей, з Києва до Петрбурга на ім'я прем'єра, міністрів внутрішніх справ, народної освіти і закордонних справ почали летіти донесення. В одному з них, як свідчать документи (див.: *Стенографічний звіт. Державна дума. Четверте засідання. Сесія II. Частина II. Засідання 40-ве, 19 лютого 1914 р.*), зазначалося, що багаточисленні київські і закордонні агітатори «всеми способами и с громадной настойчивостью доказывают, что малороссы – это совершенно особый народ, который должен иметь самостоятельное существование, как культурно-национальное, так и политическое». І плани агітаторів «заключаются в том, чтобы оторвать от России всю Малороссию»(...). Вся ця діяльність, наголошувалося у донесеннях, «направленная к разрушению единства и целости Росийской Империи»(...). І, наче порядком докору, підкреслювалося, що вся ця діяльність «не встречает абсолютно никакого противодействия со стороны русского правительства», яке ніби саме такого «порятункового» прохання «земляч-ків» очікувало і миттєво відреагувало січневим циркуляром 1914 р. міністра внутрішніх справ М. Маслакова, надісланим до Києва генерал-губернатору, яким заборонило «публичные чествования малороссийского писателя Тараса Шевченко», найменування його іменем учбових закладів, вулиць, збір пожертвувань на фонд імені Шевченка «и всякие общественные собрания по поводу юбилея». Маслаков зокрема наказував київському генерал-губернаторові: «Покорнейше прошу вас не допускать к распространению тенденциозной украинской литературы, юбилейной литературы среди учащихся, также вооще каких-либо отступлений от обычного хода будничной работы в день Шевченсковского юбилея во вверенной вам школе» (г. «Подолянин», 30.01.1914).

Згідно з тодішнім законодавством, міністр внутрішніх справ російського уряду не міг скасовувати рішення губернського самоуправління, і київський генерал-губернатор міг і не виконати циркуляр Маслакова, але справи відбулися згідно з «покорнейшим» проханням останнього, і місцеве київське начальство навперебій кинулося виконувати розпорядження Маслакова: Святіший Синод заборонив служити у церквах панахиду «по рабу Божому Тарасу», заборонено було встановлення пам'ятника і відзначення 100-річчя від дня народження поета.

(Продовження на 6 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 5 стор.)

Дії по відзначенню столітнього ювілею Шевченка (змагальні національно-українські і реакційні, зрадницькі й імперські) Володимир (Зуев) Жаботинський назвав у статті (1911 р.) *Наука з Шевченкового ювілею* – повчальним уроком (тодішнім, але, як видно зараз, і сучасним) нормального, природного вирішення долі України. Шевченка, наголошує Жаботинський, можна розглядати як письменника, але і як «яркий симптом национально-культурной жизнеспособности украинства», а з останнього погляду брати до уваги випливаючі з нього висновки. Перший його висновок такий: існує «тридцятимільйонне українське «море» з його Мир-городським і Васильківським центрами, а за його межами починається «море» «великорусской речи», і «вас здивує, наскільки «нетронутым и беспримесным осталось это сплошное украинское море», яке своїм сільським населенням зберегло українську національну душу. На самій межі між цими «морями» є села, в яких по одній стороні живуть «хохли», по іншій – «кацапи»,– «живут испокон веков и не смешиваются». Антагонізм між «великоруссом и малоруссом» Жаботинський вважає не нормальним, ні вічним, його вирішення може здійснити «именно великорусская демократическая интелигенция», але у цій справі не слід зневажати те, що в «инородца», в цьому випадку – українця, однією з його рис є національний інстинкт, який виявляється тоді, коли через зовнішній гніт національна індивідуальність ні в чому не може виразитися, і тоді «пригнічена народність стихійно противиться перелицюванню її єства».

Саме такими настроями була пройнята українська громадськість напередодні Шевченкового ювелею. Шевченка Жаботинський вважає «фактом виключно симптоматичного значення», «симптомом національно-культурної життєздатності українства». Шевченка ненавиділи реакціонери, наголошує Жавботинський, бо «він дав і своєму народові, і всьому світові яскравий, непохитний доказ тодо, що українська душа здатна до найвищих злетів самобутньої культурної творчості. Через це його так люблять одні і через це його так бояться інші (...). Можна повикидати всі демократичні нотки з його творів (а цензура саме це й робила довго), і Шевченко залишиться тим, чим створила його природа: сліпучим прецедентом, який не дозволяє українству відхилитися від шляху національного ренесансу. Це значення добре зрозуміли реакціонери, коли здійняли напередодні ювілею лемент щодо сепаратизму, державної зради і наближення кінця світу»[5].

Окрім русифікованого Києва, який залишився центром інтриг шевченкофобів, публічне відзначення пам'яті Шевченка відбулося на урочистому засіданні Академії наук у Петербурзі, у Львові, у Парижі і де завгодно, тільки не в Наддніпрянській Україні.

Відомостей про можливе ювілейне вшановування пам'яті Шевченка в Румунії поки що немає, зате відгомони материкових ювілейних подій і значимості столітнього Шевченкового ювілею наявні у зовсім небагатьох, але цікавих румунських статтях, які своїми положеннями вповні вкладаються у вище наведений якраз для їхнього вирізнення широкий материковий ювілейний контекст.

Одна із статей, не взята до уваги дотеперішніми оглядами, може, через надто різкі оцінювання, це стаття М. Серецяну *Cântul robului şi răzbunarea despotului (Спів раба і помста деспота)*, надрукована 6 березня 1914 р. у № 3594 бухарестської газети великого формату «Dimineaţa»[6] («Ранок»), посеред якої подано відомий кольоровий портрет Шевченка у смушевій шапці і кожусі, на якому привертають увагу читача ледь «поорані» зморшками обличчя і глибокодумний погляд очей поета.

Стаття М.Серецяну починається зауваженням, яке в достатній мірі актуальне і зараз, хоча з тих часів бувша територія царської Росії почергово зазнала три різні суспільно-політичні формації: «У Росії все більш-менш легко міняється. Тільки проклята політична система і зв'язані з нею нрави вічно остаються тими ж. А разом з ними незмінними остаються всі прояви великих і маленьких чиновників, які вирішують справи в імперії царя».

«В останній час, – переходить автор до викладу статейного змісту, – чиновницька всемогутність досягла дві вершини самовільства»: заборонено святкування столітньої річниці поета Тараса Шевченка і «проведено пильний обшук членів комітету, який мав організувати це святкування» (*підкр. н.*; інформацію про обшук членів оргкомітету в консультованих нами материкових матеріалах не знайдено – *І.Р.*).

Обгрунтування причини, через яку було заборонено відзначення столітнього ювілею, охоплює, в основному, ті ж аргументи, що подані у раніше наведеному материковому контексті. Володимир Жаботинський вважав, що в Україні село зберегло українську національну душу, тобто забезпечило незмінність єства українського народу, а Серецяну був тієї ж думки, тільки інакше її виразив: «...якщо не були б мільйони рабів світу, з яких складається найбільша його частина, як і плем'я українських степів, то сьогодні, напевно, вже не велась би розмова про українське питання». Жаботинський вважав Шевченка «фактом виключно симптоматичного

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

значення», покликаного виразити в слушний момент, особливо «коли із-за зовнішнього гніту національність ні в чому не може виразитися», а Серецяну, в основному, вважав Шевченка таким же фактом, тобто «обранцем божественного духу і пориву», який «оспівував свободу мовою пригноблених, і його спів вносив промінь надії» в рабські душі, тобто впливав на народ, як відзначає Серецяну, і до ювілейних подій, тим більше цей вплив ще сильніше міг би проявитися під час відзначення ювілею, загрожуючи найстрашнішим в очах царизму наслідком – сепаратизмом України, чого так боялися царські власті. Це – кінцевий спільний висновок материкових українських матеріалів і румунської статті про причину заборони відзначення ювілею.

Одним мотивом стаття М. Серецяну свідчить про можливе обізнання її автора з українською тогочасною літературою. У вираженні подальшого впливу Шевченка аж до остаточного подолання існуючого царського ладу він використовує один із широковідомих в українській літературі поняттєво-образних соціальних символів, за допомогою якого передвіщалась грядуща революція: «Творчість Тараса Шевченка, – наголошує він, – все ж таки продовжуватиме нести більшу піднесеність у лави сьогоднішніх рабів і готуватиме переможній гімн, якого співатиме більшість на зорях червого дня (підкр. н. – *І.Р.*), коли падатимуть кайдани». Цей пророчий поняттєво-образний символ використаний ще 1892 р. Лесею Українкою у вірші *Досвітні огні*. У трохи модифікованій формі даний символ (*червоні зорі*) наявний у зображенні повстань і битв, кривавого світу громадянської війни (1917-1920) Василем Елланом-Блакитним, у творчості якого червона фарба взагалі домінує.

Цікаво закінчується стаття М. Серецяну. Забороною «у всій московській імперії» столітнього ювілею, – відзначає він, – «тридцять шість мільйонів українців (...) відчули весь тягар пригноблюючого рабського життя», але це не припинить їхні змагання, бо «...ця болюча хвиля бичування їхніх почуттів стане закликом до боротьби за постання кращих днів. У цій боротьбі що інше мають вони втратити, окрім кайданів?..».

Про науку з Шевченкового ювілею, як виразився Жаботинський, ішла мова і на рік пізніше після нього, у № 1784 політичної тижневої газети «Seara» («Вечір») від 7 лютого 1915 р., яка у статті *Poporul ucrainean şi guvernul ţarist. Un articol al ziarului socialiştilor ruşi: «Pentru popor» (Український народ і царський уряд. Стаття газети російських соціалістів: «За народ»)* зрезюмувала російську статтю, виявляючи найголовніше в її змісті: 25 лютого 1814 р. здавалось, що нічого особливого не трапилося, народився раб, і більш нічого. Ніхто не уявляв собі, що в особі Тараса народилася слава українського народу; із самого початку замітною була його відмінність від інших дітей – найбільше, ніж решту, і найглибше вражала його несправедливість, а найбільшим був його порив до свободи; викуп з кріпацтва не радував, бо «всі його рідні остались кріпаками»; дійшовши зрілості, порівнював героїчне минуле українського народу з ганебним сучасним, і його душа сповнювалась горем і жалем; його названо мучеником; звертаючись до гнобителів, він попереджав: схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде!

Цікаві прикінцеві наголошування румунського журналу «Seara». Перше: відзначаючи 50-у річницю смерті і сторіччя від дня народження Шевченка, «співвітчизники не забувають слова пророка: «...вставайте, кайдани порвіте/ І вражою злою кров'ю/ Волю окропіте». Друге наголошення: у лютому 1914 р. приготовлялось «відзначення дня народження мученика українського народу», але «царські слуги перестрашилися (...), щоб тінь Шевченка не постала проти них», і внаслідок цього Синод заборонив у церквах служити панахиду, що оправдало слова самого же Шевченка :«Не дають нам ні Богові помолитися». Але Україна, відзначає журнал «Seara», не забула Шевченка. Його *Кобзар* знає кожна дитина, яка вміє читати. У Росії українські газети і журнали конфіскуються. А в сусідній Австрії 5 мільйонів українців «великою урочистістю відсвяткували Шевченка». В Галичині культурне товариство «Просвіта» має 2164 читальні зали з бібліотеками, 170 театрів, 327 кооперативних магазинів[7].

(Далі буде)

Примітки

1 *Revista revistelor*, «Viaţa românească» (Iaşi), nr. 2, februarie, 1914.

2 «Gazeta română». Foaie politică naţională (Lunar), Gura Humorului (Bucovina). Editor şi redactor responsabil: Dr. Ambros Comoroşan, Număr de martie, 1914.

3 Nicolae Tcaciuc-Albu, *Rutenii*, «Luceafărul». Revistă pentru literatură, artă şi ştiinţă, anul XIII(1914), Sibiu, nr.1, ianuarie, 1914, p.12.

4 Див.: Magdalena László-Kuţiuk, *Relaţiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea.* Curs special, Centrul de Multiplicare al Universităţii din Bucureşti, 1974, p.223.

5 Цитовано за виданням: Володимир Жаботинський, *Вибрані статті з національного питання,* Київ, 1991, стор. 79.

6 M.Sărăţeanu, *Cântul robului şi răzbunarea despotului*, «Dimineaţa» (Bucureşti). Director: Const. Mille, nr. 3594, 6 martie 1914.

7 *Poporul ucrainean şi guvernul ţarist.* Un articol al ziarului socialiştilor ruşi: «Pentru popor» (săptămânal), «Seara». Ziar politic cotidian, 7 februarie 1915, nr. 1784.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Йосип ПАЛЯТИНСЬКИЙ *член Української Асоціації письменників Західного регіону, м.Кіцмань, Чернівецька область*

НАДЗВИЧАЙНА ДОЛЯ ШЕВЧЕНКОВОГО «КОБЗАРЯ»

2014 рік знаменний не тільки для українців, але й народів всього світу тим, що ми відзначили славний 200-літній ювілей від дня народження геніального сина України Тараса Григоровича Шевченка.

Саме життя його – це трагічна поема, сповнений драматизму життєпис людини, яка пройшла всі Дантові кола чорного кріпацького пекла, залишаючись до кінця своїх днів у чистоті своєї волелюбності, нескореності, душевної стійкості, і, наперекір усьому, зберегла в собі почуття честі і гідності.

Кріпацький син і сам кріпак, безправний, беззахисний перед панським свавіллям, з душею тонкою, вразливочуйною, він на кожному кроці бачив довкола себе картини горя народного, беззаконня, здирства, над усім дитинством його, як і над цілою Україною, висвистував канчук панського осавули.

Хай безмірно дорогою ціною, але він здобув собі право в найтяжчі дні свого життя, в каторжній солдатчині, в засланні сказати про себе з гідністю: «Караюсь, мучуся… але не каюсь!»

В боротьбі за діло народне, в захисті пригнічених бачив він зміст і доцільність свого існування, невсипущої творчої праці.

Для юного Тараса Шевченка історичною стала зустріч в ту далеку білу петербурзьку ніч на алеї Літнього саду з українським художником Сошенком. Згодом, завдяки зусиллям російської та української прогресивної інтелігенції, щирим клопотанням К. Брюллова, В. Жуковського, В. Григоровича, Є. Гребінки молодий Шевченко був викуплений із рабства. Отоді ним було сказано про себе: «Велике щастя бути вольною людиною!»

Опісля перед Шевченком відкрилися зали Академії художеств (адже змалку любив малювати), оточений друзями, він працює натхненно. Багато вчиться: відвідує заняття класу історичного живопису в академії, буває на лекціях в Петербурзькому університеті та Медичній академії, вивчає вітчизняну і всесвітню історію, читає класиків світової літератури. У свідченнях сучасників він постає як людина високоосвічена, багатоерудована.

На цей період і припадає початок його поетичної творчості. Як виявилося, цей недавній невільник, цей козачок, якого не раз було карано, виношував у собі нещадну відплату за безправ'я свого народу, за покривджених своїх сестер і братів. Такою відплатою, покарою ворогам стала його поезія.

У 1840 році з'явилось перше видання «Кобзаря». Всю пристрасть, увесь пал серця вклав Шевченко у своє найбільше творіння, яке стало найдорожчою заповітною книгою нашого народу. І хоча книга вийшла не в тому вигляді, в якому мільйони людей знають її тепер, – в ній було вміщено всього вісім перших творів поета, – все ж подія ця була справді епохальна.

На початку і в подальшому часі поезія Шевченка писалась не на голому грунті. Вона мала своїх попередниць: українські думи, українські народні пісні. Зі сцени уже лунала «Наталка Полтавка», виблискувала, переливалася народним гумором «Енеїда» Івана Котляревського, із уст в уста передавалися вірші і притчі нашого мандрівного філософа Григорія Сковороди. Шевченко був невіддільний від української культури, виріс на її основі, піднявся з моря пісень, чумацьких переказів, козацьких літописів, гайдамацького епосу… Незліченні джерела живили його творчість та головним джерелом художніх образів, гнівних барв «Кобзаря» були враження самої довколишньої дійсності, живої, реальної, що обезпалювала душу горем, стражданням матерів, наругою поглумлених, занапащених сестер.

Ось як писав ще за свого життя один із провідних українських письменників, лауреат Шевченківської премії Олесь Гончар: «З-поміж безлічі книг, з якими має справу історія світової літератури, поодиноко виділяються ті, що ввібрали в себе науку віків і мають для народу значення заповітне.

До таких належить «Кобзар», книга, яку народ український поставив на перше місце серед успадкованих з минулого національних духовних скарбів.

Дивовижна доля цієї книги. Поезії, що входять до неї складались на тернистих дорогах поетового життя, писались то в мандрах, то в казематах, мережились при світлі білих ночей Півночі і в пісках закаспійських пустель, під самотнім сонцем вигнання. У «Кобзарі» поет висловив насамперед себе, свою особистість, від першого до останнього рядка книга виповнена індивідуальним поетовим почуттям. Саме тому новим прийдешнім поколінням побачиться синтез народного вселюдського досвіду…»

Мене, як літературознавця, філолога за фахом давно зацікавила доля одного з видань Шевченкового «Кобзаря». Чути щось чув, але сумнівався, ніяк не міг повірити. І ось нещодавно мені до рук потрапив Всеукраїнський культурологічний тижневик «Слово Просвіта» №22 (762),

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

5-11 червня 2014 року. З великим задоволенням на 13-ій сторінці під рубрикою «Шевченкіана» я побачив статтю Олени Леонтович під назвою «Знищений і відроджений «Кобзар». Немов ковток повітря почав вдихати кожне написане слово цієї публікації. Був глибоко задоволений, що вже нарешті знатиму правду про надзвичайну долю Шевченкового «Кобзаря». А доля і справді цікава. Не кожному, мабуть, відома. Думаю, що зміст цієї статті зацікавить багатьох тих, хто любить Тараса Шевченка, його поезії. Особливо я хочу, щоб дізналися про це люди, які в силу обставин не можуть відвідати бібліотеку, читальний зал чи передплатити «Слово Просвіти». Так от, шановні друзі, любителі поезії Тараса Шевченка пропоную до вашої уваги розповідь про знищений у свій час, а у часи Незалежної України відроджений «Кобзар».

Автор цієї статті Олена Леонтович на початку пише, що Шевченків «Кобзар» позначений надзвичайною долею, бо видавався двічі. Саме видавався, а не перевидавався. Якби його не видали вдруге, то ми би не побачили цього видання ніколи.

Пані Олена пригадала той далекий 1927 рік, коли було видано книгу «Тарас Шевченко. Поезії», а на титулі зазначалося: Повна збірка творів, нижче Поезії, ще нижче – (Кобзар). Далі по вертикалі «Упорядковано згідно з редакцією історично-літературного товариства при Українській Академії Наук», вступна стаття Ф. Якубовського, примітки до тексту упорядкував О. Полторацький, малюнки П. Носка. І внизу – назва видавництва «Сяйво» та рік – 1927.

Видання, як далі зазначає Олена Леонтович, було підготовлене під егідою Української Академії Наук і розраховане на повне видання творів Тараса Шевченка. Та невдовзі весь наклад у 50 тис. примірників знищили. І «Кобзар» разом із його ілюстраціями…зник, ніби його і не було. Його навіть не відправили у спецсховища, як тоді практикувалося. І так би залишилося на віки вічні, якби не було у Петра Носка дочки Тетяни, закинутої долею до Німеччини, звідки вона після війни потрапила до Канади, якби вона не пам'ятала про знищений «Кобзар» з ілюстраціями батька – Петра Васильовича Носка, надто дорогий її серцю… І вона почала свій дочірній подвиг із пошуків книги. Та хоч у найбільших книгозбірнях світу: Конгресовій бібліотеці Вашингтона, Британському музеї і в інших великих книгосховищах Заходу, – книги не виявилося, відчайдушна Тетяна Носко-Оборонів пошуків не припиняла. І о диво! Єдиний примірник «Кобзаря» знайшли в Паризькій українській бібліотеці імені Симона Петлюри. За допомогою її директора, П. Йосипишина, зробили фотокопії книжки і окремо ілюстрації Петра Носка. Важко уявити, з яким трепетом Тетяна Носко-Оборонів взяла до рук ці реліквії, з якою радістю роздивлялася творіння батькових рук, які бачила в далекому дитинстві…

І ось постала Незалежна Україна. Невдовзі Тетяна Носко-Оборонів приїхала до рідного Києва. Перші її кроки були спрямовані до Національного музею Тараса Шевченка, де вона прикипіла зором до полотна батька «Мені тринадцятий минало». Мабуть уже тоді повела розмову і про знищене видання «Кобзаря» 1927 року…

З палким почуттям вона говорила, що виношує ідею відтвореного видання «Поезій» Тараса Шевченка 1927 року, втілення в життя своєї заповітної мрії, якою жила довгі роки. Потім в Канаді вона поділилася своїми думками з відомим благодійником і бізнесменом, громадським діячем, великим патріотом і активним учасником політичного життя України Ерастом Гуцуляком та його дружиною Ярмілою і знайшла у них таке розуміння, що вони стали фундаторами цього унікального видання. Своєю пристрасною енергією пані Тетяна змогла надихнути на співпрацю у здійсненні видання д-ра Ярему Келебая та д-рів Дарію та Юрія Даревичів.

І сталося, говорить далі Олена Леонтович. 2003 року світ побачив «Кобзар» Тараса Шевченка у первозданному вигляді, з тим самим титулом, лише із зазначенням: Київ – видавничий дім «Альтернативи», 2003 – та позначкою на вишуканій золотаво-світло-синій обкладинці – «Відтворене видання». На першій і четвертій сторінках обкладинки книги зустрічають і проводжають читача ілюстрації Петра Носка до поеми Тараса Шевченка «Катерина». Наклад 2200 примірників.

Шевченків «Кобзар», мов птах Фенікс, постав із небуття. Це було на повну міру свято! Подвиг Тетяни Носко-Оборонів, дочки художника, виповнено уповні. Відбулося кілька презентацій, одна з них у Національній спілці письменників України, ініціатором якої мала честь стати авторка цієї статті.

Справді, це була захоплююча подія. Ось така історія знищення і відродження «Кобзаря» Тараса Шевченка. Насамкінець зацитую ще раз лауреата Шевченківської премії, українського письменника Олеся Гончара: «Слово вічне, слово невмируще своєю правдою, невідцвітне художньою красою – це і є «Кобзар».

Так, це книга невичерпна, книга на віки, яка мудро гомонить із сьогоденням, яке нелегко переносить український народ. Маємо великі складнощі: окупація Росією Криму, сепаратистські настрої та запеклі бої терористів на сході України – в Донецьку і Луганську, що призвели до масової загибелі мирних громадян.

Та ми вірим з Тобою, Тарасе,
У щасливі прийдешні часи!..

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Іван КІДЕЩУК

ВІКТОР КОСЯЧЕНКО: «ТА НЕОДНАКОВО МЕНІ...» *або* НЕЗГАСИМИЙ ПОКЛИК ВІЩИХ ЗАПОВІТІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА ІВАНА ФРАНКА

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

Т. Шевченко «В казематі»

Відомий митець України, щирий чернівчанин і близький друг Південної Буковини, що побував у нас в Сучавському повіті на симпозіумах Т. Шевченка, О. Кобилянської та С. Яричевського, Віктор Косяченко народився 4 січня 1932 р. в селі Червоне, що на Кіровоградщині, де пережив в дитинстві під чужою стріхою тяжкі роки голодомору. У 1948 р. на запрошення своєї «тьоті Ани» прибув на Буковину, в Чернівці, де закінчив загальну освіту та філологічний факультет Чернівецького державного університету в 1955 р. і почав працювати аспірантом кафедри української літератури, займаючи посади лаборанта, вченого секретаря та викладача в тому ж університеті. У 1969 р. увійшов в ряди Спілки письменників України, згодом очолив обласну організацію СПУ (між 1970-1976 рр.) і став обласним головою «Просвіти» ім. Т. Шевченка (між 1992-2005 рр.).

Літературознавець, гуморист, критик, публіцист та перекладач Віктор Косяченко є автором багатьох рецензій та статей і упорядником жанрових антологій: байок, співомовок, епіграм, якими демонструє не лише глибінь українського народного мислення, але й незбагненну красу своєї прадавньої, солов'їної мови, святість її та милозвучність. Видав книги «І. Франко. «Другий Заповіт», монографію «Любов'ю окрилений сміх» та літературознавчо-критичні і просвітницько- публіцистичні збірки статей «Під прапором рідного слова», «На поклик віщих заповітів», «Та неоднаково мені...», в яких відстоює мужність, честь і гордість щирого і мирного українця, святу правду, святу волю і святу свою землю України. За плідну працю на нивах культури та освіти В. Косяченка було відзначено преміями ім. Омеляна Поповича і Івана Бажанського та присвоєно звання «Заслуженого працівника освіти України».

Палаючий факел любові до неньки України та її солов'їної мови, носій антиімперських, демократичних, визвольних ідей Помаранчевої революції, невтомний борець і прихильник Майдану та невпинний просвітянин свого обездоленого народу, наш сучасник В. Косяченко свою останню книжку «Та неоднаково мені...» (видавництво Букрек, Чернівці, 2014 р.) присвятив 200-річчю від дня народження Т. Шевченка, в якій містяться праці літературознавства, публіцистики та спогадів. Багато з них були друковані в попередній збірці «На поклик віщих заповітів», присвяченій 600-річчю Чернівців, але вони знову опинились перед читачами своєю вагою слова, бо сьогодні, як ніколи, відчувається потреба шевченківської науки в боротьбі за державність неньки України, її волю та цілісність, які тільки об'єднаний народ може відстояти в ім'я свого мученика й пророка, що віддав життя за «святу правду», святі ідеали свого народу – малоросів-українців.

Книжка В. Косяченка відкривається віршем «В казематі» (з одноіменного циклу 1847 р.) ув'язненого 33-річного Шевченка, що звертається до своїх однодумців з Кирило-Мефодіївського товариства та, певне, до всього українського народу чудовою антитезою «Мені однаково, чи буду.../ (...) /, Та неоднаково мені...», підкреслюючи, що не є головним, де ти живеш, на Україні, чи на чужині, а головною і непростимою стає пасивність перед злом та перед вчинками тих, що топчуть волю України, присипають совість, окрадають та розпинають її, як свідчить і вибране нами мото. Отже, друга частина антитези «Та неоднаково мені...» стає гаслом В. Косяченка в новім заклику його до земляків, щоб негайно захищати Україну, її волю та рідну українську мову, без якої не існує нації і державності, демократію, бо це – можливо тільки в єдності всіх побратимів, яким не треба забувати слова народної пісні «Разом нас багато, нас не подолати!», або незабутнє звернення І. Франка «...Ми мусимо навчитися чути себе українцями, не галицькими, не буковинськими, а українцями без офіційних кордонів» («Усвідомлюймо нам заповідане», В. Косяченко, газета Буковина, 27 квітня 2008 р., або «Поклик віщих заповітів», вид-во Книги XXI, Чернівці, 2008, с. 267).

Немов франківський каменяр, В. Косяченко старається всіма силами і мудрістю своєю допомогти усвідомити українському народу, що в ньому – непоборима сила численного великого європейського народу, і саме в цьому дусі сучасний просвітитель та революціонер пише майже всі свої роздуми про долю рідної України та її народу і для цього звертає увагу на найбільших світочів українства Тараса Шевченка та Івана Франка,

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

на їхні Заповіти, якими обидва генії закликають незгасно любити свій край та народ, перший самовідданістю, як мученик отой та пророк, що поставив на сторожі їх «слово», а другий звертає увагу на Божественний, небесний поклик : «Закон над закони: свій рідний край// Над все ти повинен любити». Безумовно, такі Заповіти треба вважати за Святиню, отож вони Богом натхнені, не тільки особисті, а національні, загальнолюдські (див. В. Косяченко, «Ганьба поразок і слава перемог, або коротка хронологія великого зла», с. 170).

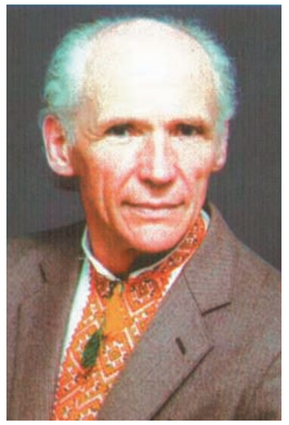

З попередньої книжки «На поклик віщих заповітів»(2008) зрозуміло, що «Помаранчева революція (...) розбудила всю Україну від національної дрімоти...», як пише в передмові «На роздумній стежці долі» письменник та журналіст Володимир Михайловський, бо В. Косяченко всіма силами слова пробуджував і пробуджує Україну до волі й Соборності, до справжньої незалежності, на тему, яку трактує і в лицьовій книжці «Та не однаково мені...». Після шести років національного руху демократизації України та прихилення її до ЄС він доказує, що вчення Шевченка й Франка залишаються вічно живими, як і сама Україна та український народ. Не помилявся Шевченко, коли написав у поемі «Царі» рядки: «Де нема святої волі,/ Не буде там добра ніколи». Така правда служитиме найбільше у наші дні, коли «старший брат» із півночі загарбав Крим і загрожує Східній Україні, як той орел Прометеєві, «Що день Божий добрі ребра// Й серце розбиває». Заповіти В. Косяченка вирощують квіти надії і любові до неньки України та її чесних і надійних синів, пробуджують їх в ту останню «остатну» хвилину, щоб захистили, поки ще не пізно, «святу правду» на «своїй землі» шевченківським словом і своїм національним почуттям, бо найгірше, коли людина втрачає свою ідентичність, залишається поганьбленою, чужою на своїй таки землі, не гідною свого роду! Отож, віщі Заповіти Шевченка та Франка нагадують нам за допомогою В. Косяченка, що треба раз і назавжди звільнити Україну з «величезної народної тюрми» (І. Франко), від імперії зла колишнього «Совєтского Союза» і сучасної великоімперської доктрини, «обрусенія», що хоче задушити українську мову, щоб «в братніх обіймах» не стало ні мови, ні нації, ні українців, і щоб не стало «нашої України» (див. В. Косяченко, «Та неоднаково мені... – цей віщий поклик заповітів», Букрек, Чернівці, с. 46).

Знаєм із «Заповіту» та інших віршів, – зазначає В. Косяченко, – що Т. Шевченко настільки любив Україну, що за неї гнівив самого Бога: «Я так її, я так люблю/ Мою Україну убогу,/ Що проклену самого Бога,/ За неї душу погублю» (див. «Та неоднаково мені...», с. 25), а І. Франко подібно звертався богохульним словом: «Я люблю тебе дужче, повніш,/ Ніж сам Бог наш Єгова» (Там же), і справді, Шевченко помре мучеником, а І. Франко терпітиме арешти за євангельську правду в боротьбі за волю рідного краю. Звертаючись до «Каменяря» нових часів, В. Косяченко коментує саркастичним тоном «Листа» до галицької української молоді, в якому митець І Франко предбачав «російський лібералізм... капіталістичного складу», що успадкував царський абсолютизм з доктриною «православія, самодержавія, обрусенія» (Там же, с. 27), щоб закинути Україну в абсолютний «експеримент» «великодержавного бандитизму» навіть за допомогою «духовних війн» «третьоримської закваски» (Там же, с. 31-39), якими розпинали українців в Сибіру, на Соловецьких островах, в Сандормах, Карелії та Магадані. Наболіле минуле і сьогодення України настільки розранило душу критика В. Косяченка, що іронія, сарказм та інвектива блискавкою та громом спалюють і безжалісно молотять «братніх» винуватців, щоб народ України і всі народи світу знали і жахалися таких добродійних сусідів, що присвоїли навіть назву Русь, назвавшись Росією, і «забули», що існувала Київська Русь/ Руська Україна та українська мова. Тому іронічно і, одночасно, гірко визнає В. Косяченко: «маємо те, що маємо», або «за що боролись, на те й напоролись», тобто, крім російського геноциду голодомором, сибірами й соловками, українці на підставі великодержавного імперського, тоталітарного «втискуваного старого доктринаризму» в «в плоть і кров» самі собі заподіяли зло, і багато з них й досі не можуть спастись від цього братського нещастя.

(Продовження на 12 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

(Продовження з 11 стор.)

Глибоко стривожений автор наполягає у своїх роздумах-книжках та всіх майже статтях, щоб негайно «відстоювати історичне право українського народу на духовне і національно-державне відродження України (Там же, с. 41), як це розпочала Помаранчева революція В. Ющенка і сучасна боротьба на Майдані з молодими лідерами, що відчувають зараз народну жадобу до світла.

Так і не дивно, що заклики Т. Шевченка вже вдруге лунають в лицьовій книжці під тими самими заголовками: «За Євангеліє правди», «Орися ж ти, моя ниво», «Невмирущий Заповіт», «Так! Викупили. Але не купили», «Були і будемо», «Ганьба поразок і слава перемог, або коротка хронологія великого зла» і ін., якими автор доказує, що шевченківський мотив «святої правди» і «своєї землі» та світла постать самого мученика-пророка за волю України справді служать постійно своїй рідній неньці-Україні, як характеризував його І. Франко: «немов великий факел з українського воску, що світить найяснішим і найчистішим вогнем європейського поступу» (див. «За Євангеліє правди», с. 49). В. Косяченко відзначає, що Шевченкове словосполучення «свята правда» (див. «Подражаніє 11 псалму») – це Божа Правда рідної мови, подарованої Господом, і тому «живе слово, жива правда у Господа Бога» – свідчить його невмирущий «Кобзар». Критик ще згадує тісно пов'язаний з цим вираз «своєї... землі», зустрітий в поемі «Катерина», коли батьки прогнали свою обезчещену москалем дочку, а вона в садочку під вишнею помолилася і почепила на хрест грудку землі, бо в чужині, там далеко, лиш «...ся крихотка/ Надо мною ляже/ Та про долю, моє горе/ Чужим людям скаже...» («Катерина», Т. Шевченко). Подібний жест зустрічаєм і в румунській літературі, у Васіле Александрі, коли герой поеми «Дан, плаю капітан» в татарському полоні просить перед смертю поцілувати востаннє «святу землю» Молдавії, і цілує, а вона здригається, немов «святі мощі», бо впізнає його. Так от що означає «свята земля», Богом дана навіки людині, кожному народу окремо!

В поемі «Царі» Т. Шевченко нотує загальнолюдську, вічну правду афоризмом, який сьогодні пригадує своїм сучасникам В. Косяченко: «Де нема святої волі, не буде там добра ніколи» («Та неоднаково мені...», «За Євангеліє правди», с. 68), хоч поет, як свідчить «52 псалом», вірив сильно у Бога і надіявся тільки на небесну допомогу: «Колись Бог нам верне волю,/ Розіб'є неволю» (Там же, «Орися ж ти, моя ниво», с. 73).

15 років тому, коли 185 річниця від дня народження Шевченка співпала з виборами Призедента Незалежної України, а голова Верховної Ради добивався вступу України в Петербурзьку Міжпарламентську асамблею і радив українцям не забувати, що Шевченка з неволі викупили росіяни, відважний критик Віктор Косяченко відповідає реплікою-памфлетом: «Так. Викупили.Але не купили...» (див. «Та неоднаково мені...», с. 105, або «Літературна Україна», 3 червня 1999 р.), щоб була ясна всім непоборимість українського Антея, мученика і пророка, який залишив своїм нащадкам незабутній заклик: «Борітеся! Поборете. Вам Бог помагає...» (Там же, с. 106). Тарас Шевченко, «лицар у царстві духа, – коментує В. Косяченко, – був не лише людиною, глибокомислячою, а й людиною чулого серця, людиною здатною і гостро відчувати, і щиро співчувати» (Там же, «Промова на літературно-мистецькому вечорі, присвяченому 190-річчю від дня народження Т. Шевченка», с. 124) і тому, як поїхав вперше на Україну, не міг не відмітити «розриту могилу» Чигирину – козацької столиці – навпроти «краси і дива» Петербургу (А. Пушкін), і тому протиімперські поеми «Сон», «Єретик», «Кавказ», «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...», «Псалми Давидові» та вірші «Три літа», «Заповіт» і ін. «становляться – відзначає В.Косяченко – в ідейно-естетичну серцевину «Кобзаря» – нашого українського Євангелія правди» (Там же, с. 122).

В цілому книжка «Та неоднаково мені...» – це поклик віщих заповітів геніїв Шевченка та Франка, якими треба пробудити Україну та український народ до «пріоритетів нашого вибору», – писав В.Косяченко в пресі Буковини 10 років тому, щоб ніколи не допустити російську мову за «державну» і «ділову», бо «державність української мови – це по суті єдина не лиш правова, а й моральна гарантія справжнього духовного і національного державного відродження України» (Там же, «Пріоритети нашого вибору», с. 145). Тому з російськими наклепами, що не існувала і не існує Україна та українська мова, виключається не лише «свята правда», а й зазіхається, – підкреслює Косяченко, – на етнічний простір України та на витручення стародавньої української мови, що згадується навіть у сусідніх «молдавських грамотах» Александра Доброго та Штефана Великого і в народній «Пісні про воєводу Штефана», а захищати мову, як і державність та свободу перед «глобалізаторами» Кремля маємо таки ми, опираючись на віщі заповіти Шевченка та Франка, бо ми «Були і будемо» (Там же, с. 148).

Щоб бути більш переконливим, палкий патріот Віктор Косяченко пояснює, що закохався в Т. Шевченка, бо геній навчив його бути людиною, і стверджує: «А для того, щоб стати Людьми – людьми свідомими своєї особистості, громадянської, національної гідності, як наголошував Кобзар, потрібно в усіх життєвих випробовуваннях пам'ятати прості і вічні, як світ, запитання: «Чия правда? Чия кривда? І чиї ми діти?».

Отож, любі українці, запрошує автор, навчаймося всі у нашого великого поета-пророка «святої правди», бо Господь любить свої люде,/ Любить не оставить,/ Дожидає, поки правда/ Перед нами стане»(«Псалом 93. «Кобзар», Київ, 1987,с. 27).

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Леся УКРАЇНКА

ЛЕГЕНДА

1906. На роковини Шевченка

Було колись в одній країні:
сумний поет в сумній хатині
рядами думи шикував;
вони й «рівнялись»,
мов піхота, аж тут співця взяла охота –
і він їм крила подавав.

Крилами думоньки тріпочуть,
порядку слухати не хочуть,
розбили всі шеренги вмить!
І врозсип те крилате військо
на життьовеє бойовисько
з тісної хати в світ летить.

Одна полинула високо,
друга поринула глибоко,
а третя вже гніздечко в'є;
та – мов орлиця славу кличе,
а друга чайкою кигиче
або зозулею кує.

Буйна шукає сходу сонця,
лагідна в'ється край віконця.
Мов ластівка все припада,
закохана – співа дівчині,
мов соловейко на калині
сльозами-співами рида…

Тим часом люди працьовиті
розкинули майстерні сіті,
сильця поставили, пастки,
по кущиках позасідали,
принадоньки понакладали
та й ну ловить думки-пташки.

Траплялось – пасткою заглушать,
в руках незнарошне задушать,
поки розплутають з сильця,
зате ж котру живцем піймають,
в окрему кліточку саджають,
припнуть з іменням папірця.

Так люди, думок наловивши,
по кліточках розсадовивши,
їх заходились чепурить:
всіх чорнокрилих побілили,
а білих трошки почорнили
і всіх дали позолотить.

А щоб котра не полетіла,
приборкали усім їм крила –
тепер буянню їх кінець! –
Ніжки докупи пов'язавши,
у кошик гарно повкладавши,
несуть співцеві на ралець.

Співець тоді вже не в хатині
і навіть вже не в домовині,
а в Вічній Славі пробував
(се є така країна гарна,
хоч дехто каже – легендарна),
то ж там поет гостей приймав.

Бо то ж якраз тієї днини
були співцеві роковини –
рождення й смерті заразом.
Віншують гості, подарунки
виймають, розв'язавши клунки:
«Твоїм добром – тобі ж чолом!»

Пташки тоненько щось пищали
та позолотою бряжчали…
Поет звернувся до гостей:
«Громадонько моя поштива,
де ти набрала сього дива?..»
Він не пізнав своїх дітей!

Примітки:

Вперше вірш було надруковано в журналі «Шершень», 1906, № 8.

Виділена курсивом 6 строфа була викреслена ще в чорновому автографі, а 4 і 9 строфи вилучені редакцією журналу.

Із сайту «Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки» (http://www.l-ukrainka.name)

Ярослава МЕЛЬНИЧУК, *канд. філол. наук, лауреат Міжнародної премії ім. О. Кобилянської.Чернівці*

ІРИНА ЛЕВИНСЬКА

НА СТОРІНКАХ АЛЬМАНАХУ «ОБРІЇ» (Бухарест, Румунія)

Скажемо прямо: про українську письменницю з Румунії Ірину Омелянівну Левинську (Парилле) (1907-1990) сучасному читачеві в Україні відомо мало. Хіба що на Бойківщині, звідки вона родом. Можливо, її ім'я більш знане уважним дослідникам життєтворчості Ольги Кобилянської, з якою вона була близько знайома. Ірина Левинська і залишила докладний спогад під заголовком «Я знала Ольгу Кобилянську», що вміщений в альманасі «Обрії» 1981 року під рубрикою «Публікації. Спогади» (Обрії, 1981, с. 140-146).

Важливо, що жанр спогадів має таку властивість: не тільки освітлює сам об'єкт, а й кидає світло на автора. Так і мемуари Ірини Левинської, в яких окрім детальної розповіді про знайомство, стосунки і конкретні деталі побуту в домі Ольги Кобилянської у 1930-1939 роках, знаходимо штрихи до портрета самої авторки.

Відомо, що Ірина народилася 18 травня 1907 року (прикметно, що саме у християнське свято мучениці Ірини, на честь святої і нарекли дівчинку) у місті Рожнятів, тепер Івано-Франківської області в сім'ї учителя Омеляна Парилле. Із інформації в Інтернеті дізнаємось: «Коли Ірині було три роки, батько переїхав з Рожнятова викладати математику й фізику в українську гімназію в Долину. Тут дівчинка прожила до 1919 року» [9].

Пізніше батьки Ірини Парилле жили у місті Болехові, його вона й називає «мій рідний Болехів» [6, с 142].

Навчалась І. Левинська у жіночій гімназії у Львові. Будучи ученицею шостого класу гімназії, вона разом із трьома найближчими подругами заснувала літературний гурток імені Ольги Кобилянської. Як знаходимо у мемуарах І. Левинської, «раз у два тижні ми сходилися, читали уривки з її [О. Кобилянської – Я. М.] творів і дискутували прочитане. Тоді вперше ми написали їй вітального листа з нагоди дня її народження, на який письменниця відписала нам кілька сердечних, теплих слів, якими наш гурток невимовно пишався» [6, с. 140].

Пізніше І. Левинська закінчила історико-філологічний факультет Львівського університету.

Як зазначено про І. Левинську в «Українській літературній енциклопедії» (К., 1995): «Брала участь у створенні у Львові та Чернівцях молодіжних літературних гуртків ім. Ганни Барвінок та Ольги Кобилянської, співробітничала з громадсько-культурними товариствами «Жіноча громада» і «Кобзар», друкувалась у журналах «Нова хата» і «Жіноча доля» та ін.» [8, с. 144].

У 1930 році Ірина Парилле вийшла заміж за інженера Степана Анастасійовича Левинського, який у 1927 році закінчив Празький політехнічний інститут. Молоде подружжя майже відразу змушене було виїхати до Праги, а згодом до Чернівців. До речі, чоловік Ірини Степан Левинський (1902-1985) теж був українським письменником і фольклористом, друкувався під псевдонімом Панащук, автор збірки гумористичних оповідок «І це, і те» (про нього подає енциклопедичну статтю Ф. Погребенник в «УЛЕ», К., 1995, т.3, с. 144).

Ірина Левинська жила у Чернівцях протягом 1930-1935 років. Тут вона бере активну участь в культурному русі, друкується в періодиці, влаштовує вечори, зустрічі. У цей час активно спілкувалася з родиною Кобилянських, гостювала в Ольги Кобилянської, допомагала їй правити розділи роману «Апостол черні», часом читали Шекспіра, Тургенєва і «Анну Кареніну» Толстого, обговорювали прочитане, письменниця згадувала своїх товаришів І. Франка, О. Маковея, В. Стефаника, Лесю Українку, спілкування з ними.

Восени 1935 року Левинські переїхали до Бухареста і, звісно, зв'язок Ірини з Ольгою Кобилянською, як видно з її мемуарів, перервався, хоча «в роках 1937-1938-1939 кожного року приїжджала я до Чернівців і обов'язково відвідувала письменницю» [6, с. 145].

У Бухаресті І. Левинська проводила активну культурно-просвітницьку роботу серед української студентської молоді. У 1942-1943 роках вона закінчила повний курс викладання української мови і літератури в Бухарестському інституті італійської мови і культури. Пізніше в 1949-1950 роках навчалася на курсах російської мови в інституті імені Максима Горького в Бухаресті й одержала право викладання цього предмета [9]. Публікувалась в українській та польській періодиці, як читаємо у скромній біографічній довідці, що нею упорядники Євген Мигайчук та Михайло Михайлюк супроводили першопублікацію творів І. Левинської в «Обріях» за 1981 рік.

Прикметно, що проза І. Левинської (а як ми знаємо, писала вона і поезію, і малу прозу) друкувалася в альманасі «Обрії» щорічно від 1981 до 1988 року. За цей час тут з'явилось друком чотирнадцять її новел, оповідань, образків, пастелей. У це ж десятиріччя, 1980-ті роки, новелістка опублікувала три свої книжки прози: «Живиця» (1982), «Серця на грані» (1984) та «Коли ми були молоді» (1989).

Різдво 1983 року. Родина Левинських справа

Частково зміст цих збірок складають твори, які пройшли апробацію на сторінках літературного альманаху «Обрії», котрий у 1979 році почали видавати в Бухаресті кілька українських письменників з Румунії на чолі з Михайлом Михайлюком.

Слід сказати, що усі твори І. Левинської, які читаємо в «Обріях», можемо поділити на дві групи: більші сюжетні психологічні новели й оповідання із певною кількістю персонажів, виразною сюжетністю, інтригою оповіді, як-от «Лісовий бог», «Тут така не проживає», «Літали два круки», «Покута», «Десять днів щастя», «Самотність», «Дзиндрів рід», «Сини баби Фрузини». Другу групу складають твори «Дзвінок потопельників», «Живиця», «Душа», «Втрачений рай», «Чорний хліб», які можемо віднести до жанру образок, (такий підзаголовок, до речі, дала сама авторка твору «Чорний хліб»).

Образок, за довідником «Літературознавчі терміни» В. М. Лесина (К., 1985), − так іноді визначали автори жанр свого коротенького оповідання про якусь подію, у якому малорозвинений сюжет, а техніка виконання ескізна, фрагментарна [7, с. 141].

Твір І. Левинської «Живиця» має авторський жанровизначальний підзаголовок «пастель», жанр, що його літературознавці трактують як «малюнок, зроблений м'якими кольоровими олівцями, виготовленими з фарби та крейди. Пастелями називають і стислі поетичні твори, у яких без подробиць накреслена якась картина» [7, с.151].

Ірина Левинська, як бачимо, подає не поетичний, як в Павла Тичини, а прозовий зразок пастелі «Живиця». Тут подано опис старої сосни, що росте в лісі, до якого лірична героїня входить із трепетом, як до старого собору. Стовбур сосни понівечений жуками, грибами, людьми. І сосна плаче своїми сльозами − живицею.

Дерево змальовано як живу істоту, яка уважно слухає циганського скрипаля, що присів під нею і грає. Авторка майстерно описала надвечір'я у сосновому лісі, отой момент, коли «на ліс спустилася повна таїн зороткана ніч» [2, с.38].

(Далі буде).

Література

1. Левинська Ірина. *Десять днів щастя* // Обрії / Упоряд. Михайлюк М., Мигайчук Є. − Бухарест: Критеріон, 1983. − С. 28-40.
2. Левинська Ірина. *Дзвінок потопельників. Живиця (Пастель). Душа. Втрачений рай* // Обрії / Упоряд. Мигайчук Є., Михайлюк М. − Бухарест: Критеріон, 1981. − С. 34-40.
3. Левинська Ірина. *Лісовий бог* // Обрії / Упоряд. Михайлюк М., Регуш К. − Бухарест: Критеріон, 1984. − С. 21-27.
4. Левинська Ірина. *Покута* // Обрії / Упоряд. Мигайчук Є., Михайлюк М. − Бухарест: Критеріон, 1982. − С. 43-52.
5. Левинська Ірина. *Тут така не проживає* // Обрії / Упоряд. Михайлюк М. − Бухарест: Критеріон, 1985. − С. 57-66.
6. Левинська Ірина. *Я знала Ольгу Кобилянську* // Обрії / Упоряд. Мигайчук Є., Михайлюк М. − Бухарест: Критеріон, 1981. − С. 140-146.
7. Лесин В. М. *Літературознавчі терміни*. − К.: Рад. школа, 1985. − 252 с
8. Носенко Т. А. *Левинська Ірина* // Українська літературна енциклопедія. − Т.3. − К., 1995. − С. 144.
9. Левинська (Парилле) Ірина// http://librozh.at.ua/index/nezabutni/0-22

***Лідія КОВАЛЕЦЬ**, д-р філологічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ІДУЧИ ВЛАСНОЮ ДОРОГОЮ

(про роман Михайла Михайлюка «Міст без поруччя»)

Коли я осягала роман Михайла Михайлюка «Не вір крику нічного птаха» у його першому, 1981року, представленні читачам, то й подумати не могла, що підсвідома мрія про нову зустріч із письменником, ба навіть продовженням згаданого твору реалізується у близькому часі. І ось у моїх руках Михайлюкова дилогія «Немилосердні наші ранки» (Бухарест : Мустанг, 2004), а в ньому разом із «Не вір крику…» ще й «Міст без поруччя». З огляду на характер письма цього автора саме така назва – це завжди перше слово до читача – була цілком михайлюківською: у ній уже пульсувала напруга, проглядала свіжа образність та філософічність, які завше відрізняють справжню літературу од її імітацій.

* * *

Змалювання життя творчої індивідуальності у її багатоманітних зв'язках зі світом та собою – очевидно, так можна сформулювати головну тему дилогії письменника. Разом з тим увага його то розпросторюється, зачіпає буття значно ширшої спільноти, то вужчає, переломлюється на віддалених од творчості площинах, завжди, проте, стосуючись людини. Центральний герой «Мосту без поруччя» – той же, що і в попередньому творі, письменник і журналіст Михайло Дарунда, але вже о зрілій порі свого життя. Минуле, давши своєму добровільному бранцеві поважні уроки, не відпустило зі свого полону, воно живе в його свідомості та в самому серці, дарма що серце занемогло. І теза А. Камю про хворобу як монастир (бо тут свій статут, своя аскеза, своє мовчання і свої видіння) в проекції на конкретну художню індивідуальність справджується, перебування в лещатах лікарняної палати дало чоловікові змогу, спогадуючи, багато що передумати, а значить – пережити майже наново. Недарма внутрішній голос підказує: «Хай сон поглине твої невеселі роздуми і невідворотні тривоги, тоскні відчуття втрат. Проте і вночі до тебе знову можуть прийти видіння. Жахаєшся їх, та водночас і ждеш, бо вони наче випробування тих ще літ, коли ти, можливо, мав право помилятися, шукаючи своє місце і власну дорогу…». Тож чи не є спогадування повторенням відчуттів по залишених слідах?!

Закономірно, що в об'єктиві уваги М. Дарунди перебуває його і давнє кохання – Ванда, друг-художник Тоні; вони, як і в попередньому творі, теж почасти заступають місце головного оповідача і крізь призму власних світосприйняттів, системи власних пріоритетів повідують не стільки про себе, скільки про себе у контактах і загалом душевних діалогах із Михайлом Дарундою. Цілковитого сприйняття та розуміння нема, і чи не тому великого життєлюба і мрійника тепер частіше, ніж колись, опановує відчуття самотності, яке у людей творчих завжди було проявом винятковості та категорією ціннісною. Талановитому і відданому Тоні з його безкінечними амурними історіями виявлялось ніби з руки докоряти Майклові (Михайлові) за те, що тому «сняться якісь «реліктові» діди, хуторянська толіченька, архаїчні збориська та інші химерії», бо він, очевидно, був виплеканий принципово іншою аурою. Тоді як для його друга-письменника село – не пасторальна ідилія в колі сім'ї та благополучних селян: рідна громада глибоко персоналізована, проблематика її буття навіть в історичному розрізі, не кажучи про морально-етичний, бачиться молодшим Дарундою проникливіше, ніж будь-ким іншим.

Недарма М. Михайлюк так уважно виписує сцену на толіченьці, під час якої звершується суд над колишнім головою Іванцем Мудраком за його вкрай нечестиве поводження в роки війни та колективізації, як і суд над іншими його поплічниками. Завдяки розворушенню спогадів молодшим Дарундою на очах у самої себе громада, оті самі реліктові діди, із безмовних і застиглих свідків перетворюються у пристрасних обвинувачів. Чого варта майже цицеронівського рівня промова Тодосія Толокана («босого, у полотняних залатаних на колінах штанях, довгій згрібній сорочці, підперезаній широким поясом з волової шкіри»), чоловіка пам'ятливого і прямого. Ось її суворе і пряме резюме: «Оцього, Мудрака, виню не за наші змарновані роки, виню за те, що через нього менше хліба вродило, світла і втіхи поменшало в хатах, менше весіль і хрестин у селі було, зате хрестів на цвинтарі прибавилося».

Важливо, що у свідомості Михайла Дарунди жило не тільки гірше в характері та поведінці таких, як Мудрак, а й ті зірко запримічені психологічні рисочки суперечливого суто людського їхнього єства, як-от, скажімо, дві скупі сльозинки в очах Смика – також жертви обставин, чи мученицьке, стражденне, хоч водночас і відразливе в постаті колишнього голови.

Та особливо розпросторюється думка письменника і його літературного героя у вставній новелі – ще складнішій історії сільського житаря Ігнація Балацького. Почута від батька та шкільного вчителя, вона не залишає Дарунду, бо на лікарняному ліжку він – уже значною мірою як митець – прокручує її собі в пам'яті, моделюючи різні кінцівки і тим самим оприявнюючи не стільки широчінь художнього мислення, певні особливості прецікавої суто творчої акції, скільки потужну гуманістичну складову свого характеру, бажання збагнути до глибин і таку людину й допомогти їй виборсатися з тяжких обставин. Зниклий ніби безвісти на фронті у воєнну пору, Балацький пізніше вигулькує на небосхилі своїх односельців, ненароком пускає з вогнем частину села, щоб потім із волі громади бути приреченим на самопокару через відсторонення, затворництво і схожу на милостиню скупу людську ласку. Балацький Михайла Дарунди нагадує Марка Проклятого, бо, як і міфічний сновигайло, він береться самотуж, інтуїтивно спокутувати гріхи ще на земній своїй прощі та навіть претендувати на повернення собі запізнілого особистого щастя.

Як і в попередньому творі, у цьому інтимне в житті героїв також важить чимало, хоч на зміну шалові почуттів приходить умиротвореніша їх гама. І знов М. Михайлюк висловлюється напрочуд делікатно, ніколи не переходячи межі («остання цигара перед сном має найприємнішимй смак, як останній поцілунок, що ним винагороджуєш жінку після пережитої насолоди»). Куди більше місця займає психологічний аналіз внутрішніх, зовнішніх подій, здійснюваний Дарундою. Ось тут підсвідоме в цьому поривчастому характері обзивається у численних вставках оніричного плану: у сни приходять свідки молодих літ і тіні минулого. На перший погляд, складність, хаотичність переживань зумовлена хворобою чи складним станом, який психологи називають кризою пори зрілості: «Відколи я в лікарні, такі сни розпростерли наді мною свої крила. Під ними іноді затишно, але коли спускатися надто низько, закриваючи світ, стає задушливо й самотньо – жодного просвітку під їхнім великим оберегом».

Такі зізнання демонструють максимальну відкритість героя: зчаста подаючи розповідь від першої особи, М. Михайлюк створює ситуацію взаємонаближення автора й читача, як і максимальну довіру першого своєму реципієнтові. Особливістю творчої манери письменника є також її інтелектуальна складова: численні майстерно вплетені сентенції з праць психологів, філософів, культурно-мистецького матеріалу, крім того, що підсилюють стрій думок, роблять текст цілком сучасним інтертекстом та проливають світло на літературно-естетичні, навіть світоглядні засади самого автора. З іншого боку, він і тут тонкий гуморист, надто, коли мова заходить про Тоні. Але він і суворий драматик, коли устами М. Дарунди мовить чи думає про рідне село, зосібна про батька, і проникливий лірик, коли справа стосується зовсім тонких сфер життя людини. Одне слово, маємо оригінальну стильову манеру, жваве, пружне письмо, без сумніву, цікаве художнє освоєння рідкісної теми.

Уже назвою дилогії «Немилосердні наші ранки…» М. Михайлюк розпочинає, а в цьому творі іще чіткіше ословлює думку про «тягар дитинства» – себто залежність від цієї пори в житті людини якості всього її майбутнього. Проживати життя, іти власною дорогою – це зчаста рухатися мостом без поруччя. І так важливо на цьому просторі зберігати рівновагу тіла й духу, а, стрінувши подорожнього, вміти й бажати подати йому руку, наблизитись до нього впритул, що рівнозначне пізнанню та зрозумінню. Література, виявляється, також може навчати цього мистецтва.

Юрій ЧИҐА

ЮРІЮ ФЕДЬКОВИЧУ – 180

ПАМ'ЯТАЙМО І ШАНУЙМО

Тут, у самому центрі гірського містечка Путила, серед зеленого листя дерев, на березі щвидкоплинної Путилки стоїть у задумі гуцульська хата, наче виглядає невеликими віконцями свого господаря – буковинського соловія Юрія Федьковича, самобутнього поета, прозаїка, драматурга, фольклориста і просвітителя (народився 8 серпня 1834 року – помер 11 січня 1888 року, похований у Чернівцях).

Господь Бог подарував Юрію Федьковичу самобутній талант, нагородив сердечно любов'ю до людей, яка покликала його до справи просвітництва та служіння рідному народові, вселив у його душу непохитну віру, що додавала сил і допомагала вистояти у духовній боротьбі з іноземними поневолювачами.

Федькович воістину увібрав у себе силу путилівських смарагдових гір, велич бездонного неба над ними. Він не тільки був у буковинському краї, він і нині є, а завтра буде ще більше. Нам, українцям, тільки до нього треба йти, щоб відтворити дух того генія, який утверджував український дух на цій землі.

Великий поет німецького народу Ґете мудро сказав: «Для того, щоб пізнати поета, треба помандрувати в його країну». Тому нам всім необхідно йти до Федьковича у Путилу, як це зробив 139 років тому український письменник Михайло Драгоманов. Він приїхав до цієї садиби і мав розмову з Юрієм Федьковичом, щоб переконатися, як так сталось, що в цього чоловіка, вихованого в німецькій школі, в німецькому дусі, перші твори якого написані німецькою мовою, переміг дух український, звідки це йшло? І переконався М. Драгоманов: все йшло генетично, від молока матері, бо ж дух глибоко закорінений у національному грунті.

І хоч не багато літ прожив Федькович у рідному краї, але тих вражень, які він набрав у своє чуле серце, йому вистачило на все життя. І де б він не був, його серце і думки летіли в рідний край. Він оспівав цей край, прославив його кращих синів: Довбуша і Кобилицю. Він возвеличив красу цього краю, духовну велич горян-гуцулів, які в тяжкі часи неволення, пригноблені, але нескорені, вірили в своє світле майбутнє. Тому і називаємо його «Гуцулським Кобзарем». Це велика шана, велика честь, що Федькович у буковинському краї продовжив традиції Тараса Шевченка. Він увібрав у свою душу полум'яне Тарасове слово, переплавив у своїй творчості і вернув своєму народові нові діаманти, нові перлини. Скарби його творчості розкривають для себе нові покоління, тому що, як говорить Тарас Шевченко, «раз добром нагріте серце вік не прохолоне». А це добро Юрій Федькович черпав з рідної землі, рідного краю, з палкої любові до неї. І цю любов, надію і віру в щастя свого народу він проніс несхитно через усе своє життя – тяжке, складне, але сповнене віри в те, що: «Нові часи, нову силу, душа моя чує».

Пам'ять про Юрія Федьковича, котрий зажив слави гуцульського Кобзаря, свято бережуть буковинці. Свідченням цього є щорічне літературно-мистицьке свято «Шовкова косиця», і як закон – це свято відбувається в першу неділю серпня, коли всі горяни селища, громад Путилівського району, високоповажні гості, літератори, мистецтвознавці збираються на це свято перед хатою-садибою в центрі містечка Путила.

На честь 170-річчя в центрі селища відкрито пам'ятник Юрію Федьковичу, і це було головною подією XIV Гуцульського міжнародного фестивалю, що проходив 6-8 серпня 2004 року в Путилі. На повен зріст, у сардаку на плечах, Юрій Федькович ніби стверджує любов до всього рідного, гуцульського, і вкотре промовляє слова свого вірша «Мій сардак»:

Я ж бо тебе не звержуся,
Руський мій сардаче!
Тепер аж я заспіваю,
Тепер аж заплачу,

Бо маю ся в що утерти –
Широкії поли...
Не скину тя, мій сардаче,
Ніколи, ніколи!

Всі горяни-гуцули Путили і сусідніх сіл пам'ятають, шанують свого земляка, котрий у 1871 році віддав для будівництва церкви свою землю і значну суму грошей. Церква побудована у формі хреста з чотирма рівними крилами. Храм тризубний, триверхий, дводільний. Іконостас привезений з Австрії у 1874 році, намальваний на залізі, добре зберігся і до наших днів.

Юрій ФЕДЬКОВИЧ

ДИКІ ДУМИ

Гой думи ж ви мої! Гой чорні ж ви мої,
Та де вас подію?
Украй Чорногори, украй золотої
На шквару посію.
І муть Чорногоров легінники трови
На лови ходити,
І муть мої думи у травах шовкових
Усі находити!
І муть Чорногоров легіники-юни
На оленя пасти,
І муть мої думи на срібнії струни
На гуслі вни класти!..
І муть Чорногоров легіники-юни
На гуслях тих грати,
І дума ме думі, а струна ме струні
Всю правду казати.

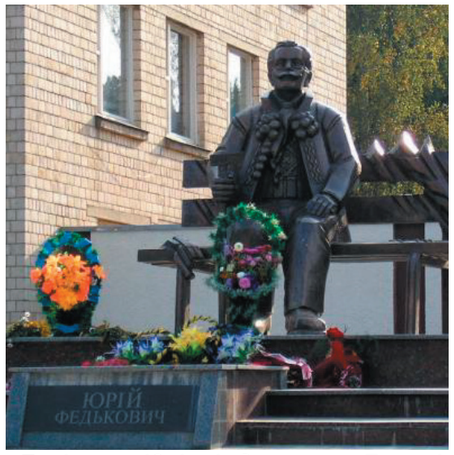

Пам'ятник Юрію Федьковичу в Путилі

І голос відоб'єсь ділами долами,
Плаєм по рокиті...
І підуть до церкви в неділеньку рано
Сльозою умиті.
А там запитають в самого владики,
За віщо забули?
За віщо ті люди, ох, думи ви дикі,
В кайдан вас закули?
І пустить вас, думи, небесний владика
По полю на волю, -
І найдете в світі, о мої ви дикі,
Ще й щастя, і долю!..
Розсипте ж ся, думи, о мої ви юні,
Як тії татари...
І загомоніте, як дзвони та струни,
Від хмари до хмари!

Миколаївська церква в Путилі

В ЦЕРКВІ

Сумно, тихо в божім дому, в сумраці все тоне,
Лиш священник старесенький в книжці щось читає,
А там свічка одинока в попіл догоряє,
А зо стін ся позирають золоті ікони.

А на плиті на студеній – чо ж ми око тоне? –
Молод жовняр в домовині мертвий спочиває;
Ні сестричка не голосить, ненька не вмліває,
Лиш там свічка воском плаче, а за нев ікони.

А священник вийшов з книжков, над мерцем голосить
І послідньє цілобзанє сиротині просить;
Но ніхто го не цілує і ніхто не буде.

Прибивають чорне віко, свічка спала, тліє...
Ні сестричка не голосить, ненечка не мліє,
Вшак то жовняр – сиротина: хто тужити буде?

Садиба-музей Юрія Федьковича в Путилі

Михайло Гафія ТРАЙСТА

КОПАШИЛЬСЬКІ ЗУСТРІЧІ

«Не дивуйтеся, люди добрі, що самотній всміхаюся і кричу до когось.
Як це до когось?
До неї, до Чуги всміхаюсь і кричу!
Повірте мені. Це не божевілля...»
Іван Ковач

Йоганн Вольфганг фон Гете писав: «Для того щоб пізнати поета треба помандрувати в його рідний край», але коли ти мандруєш в рідний край вже добре відомого тобі письменника, то його край стає твоїм рідним краєм. Хіба можуть бути чужими для мене Михайлюкові Руснаки, Ткачукова Данила, чи Ковачева Чуга?.. Рідні вони мені, рідні, як моя рідна Верхнянка. Бо хіба не разом з Михайлюком я йшов на Гораїцу до його бабусі, хіба не разом з Ткачуком бродив росяними ранками по толоці Данили, хіба не разом з Ковачем скидав шапку і роззувався, коли виходив на вершину Чуги, як на престол? Хіба не разом ми бігли за «розбидзаною» Голимбою горондійськими хащами?... Разом, дорогий мій читачу, разом, бо Чуга, раз оспівана славнозвісним митцем, вже не його, а наша – моя і твоя, дорогий читачу! Бо бач, митці писаного слова навряд чи мають чогось свого, власного... все віддають, дарують читачам: серце, душу, дитинство, спогади, рідний край...

Коли кілька років тому я вперше їхав до Капашелю разом з письменником Іваном Ковачем, мені здавалось, що він ось-ось полетить птахом понад «травогривою» Чугою, вистрибне голосом-шепотом і притулить лице й груди до неї, як до рідної пречистої матері, яка так довго очікувала його. «Не дивуйтесь, що по клаптику з неї краду – щоразу, коли відвідую. Повірте, що я вам її віддам, разом з собою, а тепер дозвольте заповнити нею свою душу. Щоб вона була широкою. Я ж вам її віддам разом з собою!», – пригадались мені його слова.

Пригадались і вдруге, коли я вже не просто їхав, а повертався до рідного села Івана Ковача, який, на превеликий жаль, не зміг взяти участь в «Зустрічі українських письменників Румунії з читачами», що відбулася 28 червня в залі Копашельського будинку культури, організована головою Карашсеверінської філії СУР-у, композитором Іваном Лібером. Честь і хвала йому за те, бо в нас такі зустрічі, на превеликий жаль, відбуваються досить рідко, а письменник коли відчувається письменником?.. Відповідь проста: коли появляється його книга і коли зустрічається зі своїми читачами, а решта – один труд і пекельні муки, як казав колись Юрій Лукан, бо «пишуть два пальці, а болить вся душа». Для багатьох наших голів письменники та журналісти – це якісь парії, що чекають сурівської копійки і мішають їм виконувати свої

«великі справи», а книги та журнали – один непотріб, який валяється у величезних сурівських приміщеннях і досить рідко попадає до рук читачів. Мабуть, треба б згадати нашим головам, що всі організації меншин Румунії саме тому й існують та діють, щоб зберігати і розвивати свої культури, літератури та традиції. Ці всі організації мають бути по-перше культурними, а не будівельними фірмами та адвокатськими б'юрами. Та в цьому не винні тільки вищезгадані високоповажні голови, а й самі наші письменники, бо не в силі підтвердити свій письменницький статус, не вміють вистояти за свої права, бо в договорі між СУР-ом та урядом є зазначено, що отримані гроші можна використати не тільки на книговидання, а також і на презентації книг, літстудії і навіть на письменницькі стипендії. Правда, письменники десь-колись скаржаться у своїх статтях про брак цих подій, як, наприклад,

Михайло Михайлюк у своїй статті «Забуття незабутніх», яка появилася у минулому числі «Нашого голосу», чи Іван Ковач, який минулого року висунув пропозицію організувати караван з участю українських письменників Румунії, але, на жаль, керівникам СУР-у не вистачає часу займатися такими «дрібничками».

Тому ще раз честь і хвала Іванові Ліберу, що уже вдруге організував зустріч письменників із читачами, на яку запросив ледь чи не всіх наших літературних діячів, але, на превеликий жаль, окрім мене та поета Юрія Павліша не було нікого з них. Певна річ, кожен має свої справи, і не можуть бути присутніми всі, але як на мою думку, то бодай половина із запрошених письменників мали б взяти участь в таких подіях. Тоді, може, ми змогли б переконати наших голів, що такі зустрічі є дуже корисними для нашої української громади. Але і так, зустріч пройшла досить успішно, у справжньому українському дусі, інакше і не могло бути, бо в залі Копашельського будинку культури

звучало українське слово, лунала українська пісня і кружляв український танець. Окрім славнозвісного копашильського хору «Голос український», який виконав низку пісень на слова українських поетів, виступав ансамбль «Барвінок» і танцювальна група «Барвіночок» із села Корнуцел.

Іван Лібер говорив про поетів Івана Ковача та покійного Івана Шмуляка, після чого я прочитав кілька віршів Івана Ковача та два своїх оповідання. Також читали свої вірші Юрій Павліш та Ана Берегій, після чого відбулася презентація книги «Словом і ділом» Степана Бучути (цього разу присутнього на зустрічі як публіцист), Анна Берегій прочитала з неї статтю про Копашиль. Також на завершення події, прочитала свій вірш на румунській мові поетеса сербського походження Любіца Райкіч, яка очолює дирекцію з питань культури Карашсеверінського повіту.

Читачі отримали в подарунок книги та сурівські публікації, а присутні письменники подарували їм свої автогрфи.

Микола КОРСЮК

ОСІННІ ВІДБЛИСКИ

* * *

Тихо!
Тихо,
Претихо;
Слово до Слова
нишком
тихісінько йде.

Тихо...

І раптом,
раптом зірвався
надривний, добрий,
наднебесний грім.

Грім!

Тихо.

Усміхнулося.

* * *

І враз збуйніло
все навкруг,
і тебе враз
у вир ввернуло
у коловерть вертку,
шалену.
Боже,
І забуло...

* * *

І не вернулось,
не відвернулось,
ніби нічого й не було.
А було,
Таки було...

* * *

Вона прийшла,
І враз розквітли
Усі у хаті квіти.

О, пресум який...

* * *

І враз заграло
дивне, – полохливе
поле небесне.
Збираю по крихітці
світло,
мов божевільний
скупердяга.
Швидко небеса скажуть:
Мовчи!

* * *

Як воно віє,
як шаленіє
і полиніє,
душу розвіює вщент
і невмолимо,
і безвольно всотує тебе, –
і враз роззорюється.
Тьма.

* * *

Щоденний і блаженний
літній дощ раптовий
щедрий до самозабуття
і заманлива
висота жагуча
мимовіль в тобі
одкликує
джерельний первосвіт.
Господи!
Яка прекрасна
і болюча
зоряна й небесна
споночіла туга.

СВІЖЕ СІНО ТАЄМНО ГНІЗДИТЬСЯ

Слова *Корнелія ІРОДА* **Музика *Юрія ПАРАЩИНЦЯ***

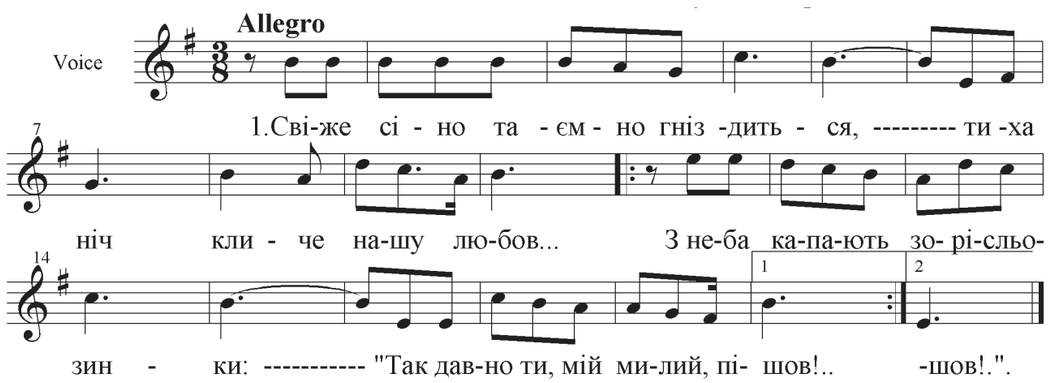

1 Свіже сіно таємно гніздиться,
тиха ніч кличе нашу любов...
З неба капають зорі-сльозинки:
«Так давно ти, мій милий, пішов!..»

2. Капають зорі на полонину,
де місяць, мов олень, пасе,
сонний вітер причісує трави:
«Незабаром твій милий прийде!»

Павло РОМАНЮК

РОЗІП'ЯТЕ ЛІТО

ДЖЮРЧАННЯ МИТТІ

Дзюрчать у серці
давні візерунки,
запінились рожево,
переросли у трунки
і п'ю весь спогад
душевної провини,
росту і мру,
мов циферблат хвилини.
Нове русло несе
кошик вдолину
в лимани пам'яті,
в піски іскристі,
і преться в берег
шепотом калини,
хай відблиски
шерехкотять в намисті.
Жду сонця зов –
святеє гомоніння,
щоб скупчилось в брові життя:
щеміння.
Дай руку, янголе,
крізь чорний берег,
в пелені ока
мерехкотить шерех.
Дзюрчать у серці
давні візерунки,
скелі життя
переросли у трунки,
на шпилях дум
орли відкрили око.
Танцюють в мені зорі пір
глибоко...

СЕНСАЦІЯ ЛІТА

Вчора зустрів я літо при дорозі,
Десь бігло, бідне, босе,
мов ягня,
Сонце упало сонно при дорозі,
Заплакало десь в хаті немовля.
Підскочив вітер і насупив брови,
Ромашку взяв в обійми,
приласкав,
Степ кружеляв,
повідкривались рови,
І кінь мій десь
галопом поскакав.
Полудень задзюрчав,
розгойдавши колиску,
Дитина впала в сон,
уповивавший стріху,
Рвонув грім чорний,
дощі згоріли з блиску,
Розлігшись на горі,
вмирало літо з сміху.
Як реготало небо, завмерли
і куранти,
Птахи пірнули у потойбіч,
в тунелі,
Де янгол спить,
тче з шовку дум шинелі,
Щоб йти назустріч світла
і інфанти.

***

Ой!
Кохана,
а чи ти чуєш,
як плаче
роса,
коли сонце,
перескочивши перелаз ранку,
її стискає,
цілує
й обнімає?..

ВОЛОШКОВА ТУГА

Не жартуй
на вокзалі,
бо,
купуючи квиток
до інфанти,
моя тінь заговорила
гомоном неба,
протуберанці сонця
далеких планет
засурмили так,
що ненароджені лелеки
з гнізда вітру
злетіли до озер,
де купаються лебеді
мого ока,
з якого струмують
сині сльози,
окроплюючи
безмежні небеса,
засіяні волошковою
тугою.

СВЯТА НЕДІЛЯ

... І спаси,
моя журбо,
від синього неба,
там я
хвилясто
до Тебе йшов...
Були ж то ранки,
ввібрані в намисто
оков,
що із підков
монади неба
сурмили
зов мій до тиші,
щоб я все успів
пройти родовілля
небесної мови
про те, що
в небі моїм
прибрести до Тебе
я не успів!..
Ой!
встав я іззарінку,
коли ще зозулі
з кишені неспокою
пливли
павутиною,
обмережували рамена
завмерлого млина.

Корнелій ІРОД

ПЫКЭ[1]

(Із циклу ПРОМАХИ)

Так, мова справді йде про чудового поета і чільного представника бухарестської богеми Теодора Пыкэ (1928-1978 рр.).

Але доти – про інше.

В 1955 році, коли став я студентом, у Бухаресті ще існувало велике число «брагарів», тобто тих, що виготовляли й продавали брагу; але не пам'ятаю, чи ще існували мандрівні «брагарі», які – як розказується, – ходили колись вулицями міста, «полюючи» на спраглих покупців, бажаючих освіжитись. В 1955 році смачний напій продавався в спеціальних кіосках турками (пізніше дізнався я, що виготовляли й продавали брагу не лише турки, а й албанці, вірмени та «македонці», тобто арумуни, але люди називали всіх загалом «турками»). Незабаром, на протязі лише кількох років, брага поступово зникла, кіоски, в яких продавалася, перейменовано на кіоски «освіжаючих напоїв» (бо з власних стали державними), в яких прохожі, спраглі і зморені бухарестською духотою, могли купити склянку, півкухоля чи кухоль холодної газованої води або у ті ж – склянку, півкухоля, кухоль – «сиропу»; це такий напій: перед тим, ніж лити в дану посуду газовану воду, продавець лив туди мірку-дві-три (завбільшки горілчаного стаканчика) сиропу – вишневого, малинового, суничного тощо; дозаторів тоді ще не було, вони з'явилися пізніше. В освіжаючих кіосках – назвемо їх коротко освіжальнями – можна було також купити малі коробки бісквітів чи цукерок, плитки шоколаду і навіть цигарки, але лише пачками, а не нароздріб.

Освіжальні були двоякі.

Найбільше з них – це невеликі дерев'яні або бляшані будови, пофарбовані темно-зеленою фарбою; у вітрині завширшки на всю передню стіну знаходився нікельований прилавок, на якому шикувалися склянки, півкухолі, кухолі, скляночки і пляшки сиропу; на лівому краї прилавка були два крани – один від балона газованої води, а другий від проточної води для миття склянок тощо. На полицях протилежної стіни виставлений різний товар: бісквіти, цукерки, шоколад, пачки цигарок, сірники і ін. Освіжальні знаходились майже всюди – на ширших тротуарах, на роздоріжжях і перехрестях вулиць, в парках і, само собою зрозуміло, на базарах.

Але були й іншого типу освіжальні, так звані пересувні; їх можна було бачити лише на пляжах і поблизу стадіонів. Хоч і називали їх теж освіжальнями, вони аж ніяк не скидалися на попередніх. Це були свого роду скрині на коліщатах чи якісь низькі шафи розміром приблизно 100/50 сантиметрів і заввишки, мабуть, 80 сантиметрів. Були вони зелені або голубі. Таку пересувну освіжальню «обслуговував» продавець у темно-синьому халаті (слюсарський халат, сміялися ми), який проходжувався зі своїм «магазином» туди-сюди пляжем, алеями деяких парків або навколо стадіону, назустріч можливим клієнтам. Щоб захищати продавця від пекучих променів сонця або від дощу, ці «ходячі» освіжальні мали прикріплені по боках два залізні прути, які підтримували, мов стріху, полотняний козирок. Такі освіжальні продавали лише газовану воду, «сироп» та двояке морозиво – «запаковане» і на «цурпалку».

Поки що, стільки про освіжальні. А причім тут поет Теодор Пыкэ? Підождіть хвилинку – зараз почуєте.

Я знав Тудора (так звали його колеги, друзі й знайомі, а найчастіше таки Пыкэ) ще з факультету, тобто з 1955 року. Я був на першому курсі Філологічного факультету, а він на третьому того ж факультету. Був Тудор «старим» студентом, тобто старший від нас на 8-9 років. Майже високий, солідний, мав він «ніс боксера» – смішно зламаний в дугу і повернутий вниз. Колись у своїх Плоєштах Тудор таки займався певний час боксом. Зналися ми, як кажуть, тільки з лиця: віталися, але не розмовляли, я навіть не знав точно, на якому він відділі; пізніше, коли виключили його з IV-го курсу (одні казали, що з V-го), довідався я разом зі всіма, що Пыкэ був на відділі російської мови та літератури. Але доки мала статися йому ця біда, ми познайомились краще, а вже геть пізніше зблизилися та сприятелювалися.

Одного вечора зайшли ми з Євдженом Лумезяну (тодішнім найкращим моїм другом) в ресторан «Трокадеро». В ті часи ресторан знаходився в кінці мосту Мігая Воде (пізніше у тому прекрасному будинку архітектури кінця XIX-го століття відкрився продуктовий магазин, але не звичайний, а перший дієтичний магазин; назву «Трокадеро» перевели біля так званих колонад, тобто на фасад ресторану, що навпроти Університету).

Отже, зайшли ми з Євдженом Лумезяну в «Трокадеро» і, як всякий бідний студент, який поважає себе, замовили пляшку розливного дешевого вина

1 Щоб по-українськи вимова поетового ім'я Рîсă була більш-менш правильною, я вжив дві літери російського алфавіту – ы та э, бо українська форма Пике далека від румунської вимови, а Пика – невідповідна не лише фонетично... (К. Ір.).

***Вносимо поправку!** В минулому числі (240) «Нашого голосу» на фото (стор. 25) у центрі сидить віце-президент СКУ Василь Верига, а не Микола Плав'юк, як помилково було вказано під фото.*

і бутель «сифону», тобто газованої води. Все це коштувало рівно шість леїв: 4 леї вино, 1 лей «сифон» і 1 лей кельнерові – на чай.

Навіщо, питаєте, стільки всяких подробиць у цьому промасі? А так. Просто, хочеться помилуватися давніми спогадами...

Після першого-таки ковтка почали ми розмову, але не на звичайні теми студентського віку (жінки, футбол, що нового прочитали, що написали, бо кожний студент-філолог уважав своїм святим обов'язком «творити»...), а про щось набагато серйозніше: став відомим – на жаль, де не треба – той факт, що Євдженів батько, Йон Лумезяну, в роки війни був військовим кореспондентом на Сході, тобто на території Радянського Союзу. Це непоправно псувало соціальний статус студента Євджена Лумезяну і штовхало його в єдиний напрям

Флорін Пуке і Корнелій Ірод в саду Будинку письменників (1985 р.)

– виключення з факультету. Після чого наслідки легко передбачити: дво- або трирічна військова служба рядовим солдатом. Всі студенти боялися цього. Єдиним рятівним заходом здався нам перехід Євджена на інший факультет, щоб затерти слід по собі. Але хитрий наш задум (таким здався нам тоді) виявився наївним: він перевівся на філософський факультет, але невдовзі Євджена таки виключили. А попрацювавши з рік на якомусь будівництві, Євдженові дозволили записатися на філологію Ясського університету, яку пощастило йому нарешті закінчити.

Але повернімся до вечора в ресторані «Трокадеро». Ми з Євдженом ще не закінчили обмірковувати його невеселу перспективу, коли в ресторан увійшов Тудор Пыкэ – гордовито понурий, як завжди, обвів поглядом зал, після чого попрямував до нашого стола.

– Можна? – запитав він хриплим голосом і, не чекаючи відповіді, вклався на м'який стілець.

– Просимо, – одноголосно відповіли ми.

– Складаюся й я з вами, нате п'ятку, – запропонував Пыкэ.

– Та пляшка ще майже повна, – каже Євджен і наливає йому вина у порожній келих.

– Нічого, хай принесуть ще одну, – наполягає Тудор Пыкэ. – Кельнер! Нам ще одну «батарею».

Пробули ми тоді зо три приємних та веселих години. Тудор продекламував нам кілька своїх віршів, а ще більше поезій Єсеніна в перекладі Джеордже Лесні. Все напам'ять. Й іншими разами я переконався, що Тудор мав чудову пам'ять.

Доки покинути факультет, Тудор Пыкэ взяв реванш: запросив одного разу мене та Євджена Лумезяну в «Пештеру» – ресторан не першокласний на площі Росетті, у підвалі будинку, що на роздоріжжі вулиць Васіле Ласкар і Діана, який відвідували багато представників бухарастської богеми – поети, художники, газетярі, актори, графіки, співаки і, розуміється, кілька невдах з подібними художніми претензіями. Був то чудовий вечір, бо тоді познайомились ми з кількома «мальовничими особистостями», як: актор Людовік Антал (найкращий декламатор тих років), чудовий графік і талановитий поет, нерозлучний Тудорів друг Флорін Пуке; поет Тудор Джордже, прозваний Агоє, актор Ніно (Іон) Анґел, поет Ромулус Вулпеску, а з інших нагод ще з декількома любителями чарки (ні, не п'яниць): скульптор Константін Поповіч, художник Костіка Бачу, прозаїки Константін Кіріца і Мірча Синтімбряну, професор Паул Попеску-Невяну (тодішній ректор Бухарестського університету; страшно любив водку – бо, кажуть, недарма учився в Ленінграді; тому-то причепив він до свого імені і Невяну – від ленінградської Неви...) і ще багато інших.

Певний час, скажім десь у 1962 і 1963 роках, зустрічав я Теодора Пыкэ у АТМ[2] (це був клуб працівників театру і музики, яким керувала актриса Діна Коча). Майже завжди Тудор був у товаристві свого друга Флоріна Пуке (вони «мешкали» разом у комірчині, що знаходилася у півпідвалі гарного будинку; єдині меблі їхнього житла був довгий стіл; спали вони по черзі – один на голому столі, другий під столом і навпаки).

Пізніше, після того, як з невідомих нам причин, закрили А.Т.М., ми «переселили» свій звичай (дехто називав його норовом...) у ресторан Будинку письменників, але туди Тудор Пыкэ заходив дуже рідко – він продовжував відвідувати інші «культурні заклади» (ресторани «Пештера», «Золоте яблуко», «Молдова» і ін.).

(Далі буде).

(Продовження з № 240)

«Чай із дозою снодійного», помишляла, відповідаючи їй тією ж єхидною посмішкою. Кмітливими, методичними жестами нарешті мені вдалося вислизнути. Зачинила двері за собою. Не повагалася ані трохи. Коли б у мене був бодай найменший сумнів щодо нахабства, яке повинна була здійснити, то могло б означати, що я здобула перемогу ще із самого початку. Снодійне, розчинене в чашці чаю, могло приспати навіть коня. Холоднокровно, продовжуючи підступну гру, коли піднялася до неї, коли подала їй чашечку зі сріблястими інкрустаціями, які визначали всілякі квіткові мотиви, майже й зраділа при думці, що на декілька добрих годин вивільню її від усвідомлення вбивчої ізоляції. Мене не влаштовувала думка, що потім потрібно буде роздягнути її, покласти в ліжко таким чином, щоб, коли прокинеться, вона не запідозрила абсолютно нічого з того, що я їй вчинила.

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

Враз, якийсь дошкульний металевий звук сповістив мою появу. На порозі зі смолистого мармуру блистіла одна з ложечок. Я вронила її, коли необачно лівим ліктем торкнула линва дверей, що вели в її спальню. Із запамороченням, помітно спантеличена, зуміла збутися таці з гарячим питвом. Коли ставила її на столик поблизу ліжка, в якім вона прийняла якусь фантасмагоричну позу, я відчула, що за мною стежать, що мене розглядують з охотою та палким жаданням. Я була одягнена в легке плаття, яке, мабуть, і колін мені не покривало. Я не мала колготок, ані шкарпеток. У домі іншої жінки то, що я надягла, не мало б жодного значення. Але й не в її присутності.

– Ти така гарна, продовжувала ринути в розпач.

– Але й ти вдосталь вродлива, – повернула я різко. – Знаю, що в мене немає жодного права запитувати, але хотілось би дізнатися, чи ти хоча б один раз спізнала справжнього чоловіка.

– Маєш на увазі секс? Сам акт? Біль, що ріже тебе під час проникнення, коли, якщо нічого не учуваєш, у простець залишаєшся тільки сухою драгтиною? Ти про це?

– Хочеш зізнатися, що в подібні моменти ти почуваєш себе зайвою? – упадала я в пастку перебільшеної близькості.

Начебто вбачала в моїй особі лик рідної мами, читаючи їй нову лекцію про строгу дисципліну, вона відмовилася відповісти мені. Натомість декількома ковтками випорожнила майже половину рубінової рідини. Я надіялася, що вона поступиться. Поки що я ще не мала доволі причин, щоби вдатись до пояснень моїх непокоєнь, сутий мотив, через який я вирішила прийти саме сюди, до неї. У положенні, в якому знайшла її, у невідпорній сентиментальності, віщувала, що в жоднім випадку ми не могли прийти до одностайної згоди. Її пояснення можна було зрівняти тільки із простими ствердженнями співчуття. Мені ще не вдалося зізнатися їй, що Антонові погрожували смертю. Хотіла взнати її погляд. Припустимо, що її перспектива, інтерпретації моїх бентежень могли допомогти мені знехтувати небезпекою, зрозуміти спосіб мислення тої, яка загрожувала моєму чоловікові. Як і агресор, Едвіна страждала від такої ж нестерпної самітності.

– Я майже закінчила, – повідала, простягаючи напівпорожню філіжанку.

Якщо врахувати всю сукупність розмаїтих умов, поза всякими підозрами, я була готова піддатись доконечному приступу. Хай там як, але мені ставало досадно, відчуваючи опліч її скаламучений вираз, мов лик якогось нездорового, що бився в страшних конвульсіях. Мій тон був удосталь переконливим. Звичайно, що в ті хвилини я силкувалася якомога більше дратувати її. Поки що не вбачала жодного наслідку. Збувшись похмілля, що домінувало її лише декілька хвилин тому, Едвіна не вдавалась до норовливих відмов, а, здавалося, що ставала все більш присутньою. Убачалося, що таємна рідина придавала якийсь зворотний вплив. Я була певною, що не поплутала чашки. Якщо не вона, то досі я повинна була б відчувати знемогу. Даремно силкувалася збагнути, де саме я помилилася. Напевне, переглядаючи ретроспективно вервечку подій, до цього моменту я повинна була підмітити визначальні впливи. «Менш за п'ять хвилин, безперечно, вам удасться чкурнути в інший світ», згадувала утрирування фармацевта, від котрого дістала панацею. «Тільки не забудьте додержуватися приписаної дози. В іншому випадку, вам випаде випробовувати додаткові враження».

– Розуміється, ідеальний рецепт, – сказала вона, мовбито вгадувала мої судження.

- Не розумію, – похолола я.

– Маю на увазі спосіб приготування, про який ти дізналась від людини з човна. Либонь, про це ти оповідала раніше.

– Так, – заспокоїлась, додаючи провокуючої брехні: – І на додаток – поцілунок.

Навіщо з нею таке втяла? мене заполонила невгамовна лють. Плекаючи слабку надію, геть зневірена, попри всі сподівання, усе ж я старалася зрозуміти відсутність будь-якої реакції. У цім випадку знаходила єдине розумне витлумачення: можливо, Едвіна використовувала галюциногенні речовини.

– Знай, що мені поліпшало. Особливо тепер, коли дізналася, що мушу піти.

– Піти? – запитала якось не до ладу.

– Мене вже, мабуть, чекають. Йдеться про важливу зустріч, яку не можу пропустити.

– Але невдовзі поночіє, – намагалася затримати її. – Прямо-таки, мої відвідини мають певну мету. Гадаю, що саме ти являєшся єдиною особою, яка в оцей жаский для мене період могла б допомогти мені.

Мене заполонив якийсь незрозумілий жах. Ставало дедалі гірше. Треба було вдавати із себе жертву, але не поступатися перед її несхитною настирністю. Цей захід остороги, осібно коли добачала, що в неї урвався терпець, у крайньому разі, міг справдити будь-яку мою слабкість. Усе це було неодмінною стратегією, кінцевим модусом сповна оволодіти нею. Я не дозволяла собі втратити її саме в ці секунди. Боялася, що ліки, які вона вже проковтнула, у будь-яку мить могли збудити неминучий ефект. В оті моменти її тіло тремтіло, мов від пропасниці. Вкрай налякана, я марила в якійсь нещадній реальності.

– Зачекай! – звеліла я.

Я повернулася на кухню, щоб заварити що-небудь смачного. Відчинила двері холодильника. Підмітила рибні кульки, помідори фаршировані, гриби, олію ще й філе з вершками. Звичайно, з усіх цих припасів можна було приготувати вечерю. І все ж, перш ніж приступити до приготування, зненацька мені мовбито ноги відсікло. Ніби в отупінні за скибочками м'яса я помітила якийсь пластиковий згорток із пір'їнками. Бридке пір'я, заяложене й сморідне. У нижній частині нейлон був перерізаний у декількох місцях. І крізь ті шпарки протікало щось гнійне. Щось із відтінком ще досить теплої крові. Капало прямо в посудину з молоком, яка містилася на долішній поличці.

– Але що ти там робиш?

– Замислилося заварити чогось смачного, – відповіла я із вловимим сум'яттям у голосі.

– На жаль, я повинна йти. Мене вже чекають. У готелі.

– В готелі? В якім готелі?

4.

– Навіщо тобі знадобилось те, що й не вартувало уваги? Треба бути неухильним у своїх судженнях та не дивитися на речі впритул. На скільки це було б не нерозумно, загодя знаю, що він тобою знехтує. Отож, полемізувати буде марно. Звісно, що тобі досить добре відомий той факт, що в мене немає поганих намірів. На більшу відвертість, хочу щоби ти знала: тобі слід звільнитися від усілякого мотлоху, а то, додам на останок, уже й терпець вірветься. Вгамуйся! Я не з повна розумію все це, але щоб ошелешено піддаватись таємницям іншого ґатунку, такого я щось не чула. Краще підемо звідси. Поруч із бляшанками з-під кави на якійсь терасі втулимо наші погляди в глянцеву воду, у далеку заграву, у чужий простір.

Третируючи глухувате шемрання якогось невідомого приладу, що мурчало десь на віддаленому балконі, я чув, як у сусіднім номері чужий голос звертався до невидимої особи, мовбито говорив саме з тою, яку я чекав. То був жіночий голос, ясний та авторитетний. Викликаючи відразу перед уявленою фізіономією, переповнювався пронизливими відлуннями подихів, посміхів, тими коливаннями оманної мелодійної тональності, які нагадували небажані зупинки, дратівливе спотикання. Виразні пояснення, паузи з-між настоювань відштовхували та викликали якусь відразу, якийсь страх. Не слідувало квапитися з висновками. І все ж, сам факт, що я був свідком того безперебійного монологу, викликав усілякі питання. Я чекав із нетерпінням. Чекав втручань іншого голосу. Навіть і слабке зітхання могло допомогти впізнати її.

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ЖИТТЯ ПРОЖИТИ – НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ

(Оповідання)

(Продовження з № 240)

Дні за днями скоро минали. І не зчулися ми, як синок підріс, цієї осені вже поведемо його в садок. Ми з Алексом вирішили взяти місячну відпустку, щоб поїхати в село.

– З нами поїде і мама, адже вона так хоче побачити краєвиди мого села. Вона пообіцяла, а обіцянка – гірша боргу, – сказала я чоловікові.

– Ну, що ж, поїдемо всі, подихаємо чистим повітрям, досхочу намилуємось природою, а потім похвалимося, що були у «чужій країні», адже до України лише один крок, – мовив Алекс, усміхаючись.

Я дуже зраділа і побігла до матері повідомити радісну вістку.

Вона обняла мене і прошепотіла на вухо:

– Обіцяй повернутися звідти із приємною новиною, як тоді, три роки тому. Знай, люба моя, сім'я повинна мати щонайменше двоє діточок. Це кажу тобі із власного життєвого досвіду, – сказала вона.

І так, того гарного теплого літа ми всі четверо провели місяць далеко від міського шуму і щоденної біганини на роботу та за покупками.

Мій чоловік, попивши тепленького щойно здоєного молока, яке щоранку приносила сусідка Гафія, йшов у поле, записував від косарів багато наших пісень, купався разом із малим у Тисі, ходив до близького міста.

А ще наситилися різними фруктами, смакували новою картоплею, квасолею.

Теплими вечорами я любила посидіти на березі річки, часто біля мене сідала мама. Вода широкої Тиси була прозорою і пливла, немов пестилась до берегів, обмиваючи їх.

Як і в дитинстві, я любила стрічати ранішнє сонце, яке поволі вставало із-за Кимпи, а вона неначе підпирала його.

Опісля воно показувало себе у всій золотій красі і нагрівало своїм теплом усе навкруг.

Хоч і довгий літній день, але для нас він пролітав швидко-швидко.

І ось із сумом ми повинні покидати мальовниче село. Закінчилася відпустка. Наступного дня ми мали повертатися до міста.

Напередодні вечором ми дивились, як сонечко ховалося за обрій, залишаючи за собою яскраво-червону смугу.

– Вже і земля лягла, – казала мама пошепки, немов боялася, що розбудить її.

– Так, і вона змучена, а скоро над нею приспаною, над покосами, над барвистими квітками та втомленими щоденною працею селянами з'явиться легінь-місяць, – прошепотіла я.

– Яка краса! Як я люблю цю вечорову тишу. І яке щастя жити тут і бачити це кожного дня, кожного вечора, – додала вона.

«Скільки ще довгих, предовгих років (так мені буде здаватись) мине, поки знову приїду сюди», – думала я.

Так насолоджуючись спокоєм і думаючи кожен про своє, ми довго просиділи. Пішли спати, коли до ранку залишились 2-3 години. Скоро заснули, не підозрюючи, що над селом насувається чорна хмара. Вдарив грім і ми прокинулися. Лиш малий синочок, «наше золото», як казала мама, спав спокійним сном.

Скоро по даху затарабанив густий дощ, але він виявився не довгим. Гроза минула хутко, як і налетіла. Настала тиша. Лише Тиса сумно хлюпала в береги.

Вранці, коли ми прокинулися, небо знову було синє-синє, з-за Кимпи вже виглядало веселе променисте сонечко.

– Буде ще один гарний літній день, – сказала я і заходилася приготовлятися в дорогу.

Вечором, попрощавшись із сусідами і всім, що нас оточувало, ми повернулися до другого дому, до нашої роботи.

А через кілька місяців із гучним криком дала про себе знати моя донечка. Я подякувала Господу за Його ласку до мене і моєї сім'ї.

Радість переповнювала мене. «Як гарно: братик і сестричка. Яка пара!» – подумала я.

– Хай здоровими і щасливими будуть! – мовила вголос.

– Судячи по її голосному крику, думаю, вона стане співачкою, – сказала пані лікар, коли я вперше пішла годувати донечку.

– Ким стане, не знаю, але бажаю, щоб була здоровою, розумною і щасливою, а вам, пані, моя щира подяка, – відповіла я.

Рік за роком минав. Мої діточки, спочатку Олексик, а опісля Анночка пішли в школу.

Ще з першого класу Алекс записав сина у музичну школу – у клас скрипки, а ще через три роки і Анночку у клас скрипки записала бабуся.

Викладачі виявили у наших дітей неабиякі здібності. Олексиком зацікавився відомий скрипаль, і хлопчика перевели у музичну школу, яка працювала при міській консерваторії.

Донечку перевели у клас канто, де вона продовжила навчання із відомою солісткою опери. І так, підтвердились пророкування молодої лікарки при народженні Анночки.

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Ми дуже раділи за дітей, але в той же час я і переживала за них, тому що у них було замало вільного часу, щоб вільно побігати, погратися, почитати цікаву книжку, побачити довкола себе красу природи, знайти собі справжніх друзів.

Але я мовчала, тому що бачила, як бажає мій чоловік, щоб вони стали великими артистами, як їх дідусь.

Коли я поділилася своїми думками з мамою, вона обняла мене і сказала:

– Я теж переживаю за них, а також і за тебе, бо і я мама, і розумію тебе, але ти завжди будеш гордитися ними, успіхи твоїх дітей завжди будуть твоїм материнським задоволенням. А ще ти будеш молитися за них, за їхнє здоров'я, добрий розум і щастя. І за те, щоб людяність крокувала разом із нами, гучні оплески хай будуть їхньою нагородою. Вони народилися, щоб продовжити дідусеву працю, яку не зміг через хворобу продовжити Алекс. Тепер він здоровий, але молодість не повернути, тепер він не зможе стати тим, ким хотів бути в юності. А вони, діточки, втілять його несповнені бажання. Тож, прошу, підтримай його і мене, будь мужньою, – попросила вона.

Я послухалась. Заради мого доброго чоловіка, заради неї і своїх дітей, я змирилась із ситуацією. Часто хвилювалася за них, переживала разом із ними на їхніх концертах, але і часто була щасливою і гордилася ними.

Я тішилась своїм щастям і не підозрювала, які випробовування готує для мене доля.

Одного весняного дня мій чоловік знайшов маму лежачи без пам'яті серед кімнати.

Поки прибула швидка, вона померла. Відійшла у вічність моя добра мама. Я втратила її таку мудру і щиру. Ми з Алексом і діти тяжко переживали втрату. Але, що Бог дає, ми мусимо переносити, а час гоїть будь-які рани.

Та не дарма кажуть, що біда не приходить одна, коли йде, то й другу веде.

Мої рани ще не загоїлися, коли, мов грім, пролунав дзвінок телефону. Із школи повідомили, що Алексові стало зле і його повезли в лікарню.

Коли я добігла до лікарні, серце його перестало битись. Я втратила другу дорогу моєму серцю людину – коханого чоловіка і батька моїх дітей.

– Яка трагедія! За що Ти караєш мене? – питала я Всевишнього, але потім стрепенулася:– Прости мене, Господи!

Повернулась додому, кинулась на ліжко, наплакалась, а опісля подзвонила за дітьми.

Три дні і три ночі минули, наче в тумані, наче це все відбувалося у якомусь жахливому сні. А потім я залишилась сама з собою у квартирі.

– Яке горе! Який важкий душевний тягар! Який незрівняно великий біль! – роїлися думки у моїй голові.

Опісля зібралася духом і сказала сама собі:

– Треба брати себе в руки, тепер я – і жінка, і чоловік, мати і батько, газда і газдиня, єдина опора для моїх дітей. Головне не падати духом, щоб не захворіти, адже в мене є діти. Мені потрібно жити для них. Так, мені треба жити, – сказала вголос.

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 240)

КУПЕЦЬ ЖОЗЕФ БРАУҐМАРТНЕР

Четвер 12 грудня, 1912 р.

Тільки що прийняла душ після плавання в басейні з солоною водою. В купальному костюмі, який купила у Відні перед тим, як мала супроводжувати Жозефа у цей пречудовий край. Її волосся темно-коричневе, майже чорне, блистіло на сонці так само, як і засмагла шкіра. Саме такою впізнав Андрій Тесарчук одного серпневого післяобіддя Марію, дружину купця Жозефа Брауґмартнера.

Спочатку розмовляли про коней та правила верхової їзди. Мабуть, через це він завжди буде уявляти собі, як вона мчить верхи, з вітром в обличчі, з напівзаплющеними повіками. Не зможе забути гладкість її шкіри, яка пахла сонячним світлом, ні запаху її волосся, в якому виблискували білі дрібнесенькі кристалики солі, завжди відчуватиме ту дивну ейфорію, яку відчував у дитинстві, коли приближався до берега моря...

Вечором на терасі казино познайомився з її чоловіком Жозефом – людиною середнього віку, дуже елегантною, майже вродливою. Купець розповів йому про смерть свого друга, угорського письменника Лайоша Абафі та про його відому працю «A szabadkömüvesség története Magyarországon» («Історія угорського франкмасонства»), з чого Андрій прийшов до висновку, що Жозеф є франкмасоном. Розмовляли і про візит до Бухаресту принца Фрідріха Вільгельма, спадкоємця німецького престолу, який привітав від імені цісаря Вільгельма II короля Кароля I з нагоди його сімдесятиріччя, опісля розмовляли про вино і коней, після чого Жозеф попросив Андрія провести його дружину до замку, тому що він залишається в казино грати в карти. Марія посміхнулася до свого супруга. Андрієві здалось, що її усмішка була сповнена вдячності.

Дорогою до замку Марія міцно притулилась до нього і, нічого не сказавши, поцілувала його в шию, після чого, пестячи язиком, легенько вкусила його за мочку вуха...

З високого горба, на якому стояла православна церква, лунали церковні пісні, співали процесії, які прибули на Храм Успіння Святої Богородиці.

Другого дня коли його друг Марко запитає, яким здалося йому подружжя Брауґмартнерів, Андрій відповість:

– Жозеф Брауґмартнер будь-кого зустріне – уважає своїм другом, а Марія Брауґмартнер – своїм коханцем.

* * *

Наступного вечора Андрій зустрів їх знову на тій же терасі. Сиділи мовчки, розмова чомусь не в'язалась. Марія намагалась розвеселити атмосферу, але їй не вдавалось. Незважаючи на це, він знову провів її до Замку.

– Ти тільки не переживай через нього, – сказала йому Марія.

– Через кого? – запитав Андрій.

– Через Жозефа, – відповіла і потягла його до своєї спальні.

– Ти про що?

– Його не турбує...

– Що не турбує його? – ледь чи не зі страхом запитав Андрій, надіючись, що вона не підтвердить його здогадку.

– Що ти переспав зі мною...

– Він здогадується?

– Не здогадується, а просто знає!

– О, Господи! – зловився руками за голову Андрій.

– Не будь дитиною! – погладила його по голові, – ти думав, що я зраджую Жозефові? Занадто кохаю його, щоб зрадити...

– Та ж ти... тільки що... минулої ночі... – не знаходив слова Андрій.

– Те, що я переспала з тобою минулої ночі, не означає, що я зрадила Жозефові...

Андрій мовчав. Марія притулилась до нього і знову почала пестити його шию язиком.

Він відштовхнув її поволі.

– Який ж бо ти дурненький, хіба ж тобі не сподобалась минула ніч?

– Сподобалась, але...

– Андрію, я молода жінка, моє тіло повне бажань, яких мій чоловік не в силі задовольнити, але розуміє мене добре і не ревнує.

– Розуміє і не ревнує… – повторив Андрій.

– Так, він змирився з цим. Він тебе вибрав, а я тільки погодилась, бо ти сподобався мені.

– Цього не може бути, ти... ви...

– Тільки не розплачся, як дівчина, і не почни, що ми використали тебе, як... або, ще гірше, що ти закохався в мене і тепер...

– Ні, тільки це могло відбутись, якось по-інакшому.

– Як по-інакшому? – запитала Марія.

– Не знаю, – знизав плечима Андрій.

– По-твоєму, Жозеф мав прийти до тебе і попросити: «Шановний пане, будь ласка, переспіть з моєю жінкою!».

Андрій не відповів нічого, не мало жодного смислу продовжувати розмову, але думка, що Жозеф знає про те, що він спить з його жінкою, пробудила в ньому, якісь дивні нестерпні бажання, і він ледь стримався, щоб не накинутися на неї...

* * *

Жозеф Брауґмартнер останнім часом важко знаходив свій душевний спокій. Робив великі зусилля, щоб виглядати спокійним, бодай коли знаходився перед ними, перед своєю дружиною та Андрієм Тесарчуком, інженером соляних копалень. Він був впевнений, що між ними зародилось щось глибше, ніж звичайний сексуальний зв'язок. Це мучило його, не давало спокою, боліло і гризло душу, відчував себе зрадженим...

Спочатку відганяв таку думку, тримав її на відстані, десь завислою у своїй підсвідомості, заспокоював себе, переконував, що йому лишень здається, але позавчора, коли сказав їй, щоб збиралась їхати разом з ним до Відня, де його чекали невідкладні справи, Марія ледь не розплакалася і попросила відкласти подорож до наступного тижня, бо в четвер вечором, напередодні Святого Андрія їхній друг Андрій Тесарчук організовує в замку бенкет.

Тільки тоді здав собі справу, наскільки помилився три роки тому, коли вибрав цього інтелектуального слов'янина, гарного і манерного для задоволення тілесних бажаннь його чарівної жінки. Не треба було вибрати місцевого, а як завжди, одного з туристів, чи когось із тих офіцерів або акторів, які вже наступного дня забувають будь-яку любовну авантюру...

Це був його хрест, який він мусив перенести, душевний біль, що робив його мучеником, і якого більше не зможе терпіти. Спочатку все було чудово. Одружився з Марією, на сімнадцять років молодшою за нього, але, на превеликий жаль, насолоджувався її молодим тілом тільки один рік, опісля внаслідок автомобільної аварії став «євнухом».

Спочатку хотів покінчити життя самогубством. Але через те, що був щирим католиком і вважав самогубство непростимим гріхом, не пішов на це. Опісля думав розвестися з Марією, але після довгих розмов, в яких вони перекували своє становище на всі боки, вирішили зістатися разом. Вона присягла, що буде кохати лиш його, як і до тепер, а час від часу переспить з іншим мужчиною, якого вибиратиме він для неї. Жозеф погодився на такий компроміс, бо як пише і в Святому Письмі: «Віддайте кесарю кесарове, а Боже Богу».

– Що належить твоєму тілу – віддаси йому, а що належить мені, тобто твоє кохання, віддаси мені, – сказав їй, коли познайомив у Сукмарі з молодим офіцером гусарів, і залишив їх обох на ніч в номері готелю.

В ту ніч випив три пляшки коньяку. Пив, але не п'янів. Опісля звик, почав щомісяця влаштовувати для неї такі зустрічі, кожного разу з іншим мужчиною, щоб між ними, окрім тимчасового сексуального зв'язку не виникло нічого іншого. А тепер з Тесарчуком помилився, бо вони зустрічаються з Марією вже три роки.

* * *

«В мене три можливості, – подумав Жозеф Брауґмартнер перед тим, як спуститися в салон замку, де вже почався бенкет, – покинути назавжди це місце разом з Марією, залишити її тут з Андрієм Тесарчуком, або...» – посміхнувся сумно, пхаючи пістолет у кишеню піджака.

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 240)

22

«Не знаю, коли повернеться, а тут все крутиться за тим же господарським «годинником». Писав, що навесні приїде. Не приїхав. Вже минув рік, як пішов з хати, як і решта два мої хлопці... Ті два – найменші – хоч писали... А Дьорді – нічого... Наче на смерть... Хоч його смерть і не лякала... «В ньому кипить кров...», – сказав одного вечора сусід... І навіщо боятися смерті?.. Вона в кожного за плечима, коли захоче, копне – і все... Смерть не гуде, коли іде. Немає виходу в такому становищі...

А цей вільний, мов горобець. Побігає, покрутиться, повертиться, а увечері: «Діду, діду, дай їсти...» Звідки, до дідька, стільки їсти?.. Що ж? В мене мозолі хліб родять?.. Що воно знає?.. А як прийде зима, кору букову будемо гризти? Тепер дам потрошечки, по крихті, а зимою підкину грам-два, щоб підкормити, а то виздихаємо. «Виздихаємо»... Боже, що я говорю? Ніби ми тварини. Согрішаю? Та я нікого не вбив, хіба черв'яка, якого той, малий молокосос, хотів запхати в рот. А що воно, бідолашне, знає? Маленьке, худеньке, в поросі грається. Їсть, що знаходить, пхає в рот... А тихий вдався, бодай виріс, а тоді гайда в поле з коровою... Але... Щасливий будь, поки сяк-так день без бомб проходить. Ой, як я ховався... Тоді б і глину з черв'яками поїв, лиш би викопати якусь-то яму, аби було де голову сховати. Сніжило бомбами... Не знаю, що то говорив вчора Солодух? Правда, чи ні?.. Ніби то знову почнеться. Може, тому Дьорді не вернувся, а, може, вже й не вернеться... Мусить повернутися!.. На кого залишу цього ангелика, а корову, а кобилу? Одну ногу маю, та й та вже близько до ями. Може, як помру, розкоріниться і виросте дуб (так казав лікар... Ха-ха-ха, який жарт в нього, от, собака!.. Я просив ясенову ногу, а він – ось дубову...) А з хатою – буде, як буде!.. Хай зогниє, як і... Божечку, що я говорю?.. Та лиш повернеться хтось живим. Мою жінку вбили... Тепер вже не мали би кого, хіба мене. А навіщо ж я їм?.. Навіщо їм глини?.. Е! Якось то буде. Думки – думками... Ні листа не присилають, бодай би хоч від Людмили лист був. Ні той Солодух не приходить. Мабуть, тому, що обіцяв принести молока малому. Ади, його корова на моїй ниві пасеться... Добре, що хоч малюк не кувекає. Піду хоч кобилу напасу».

Склавши руки за спину, шкандибаючи, ніс кудлату голову на своїх широких кістлявих плечах. Очі жевріли, мов два тліючих вогники, в западинах. Нога, дерев'яна ліва нога поскрипувала, мов хвіртка під подувом легенького вітру...

Ще до '14-го, коли серпневими вечорами або в сінокоси повертався з корчми, де мав нагоду по-дружньому вилаяти «швейцарських», як прозвали Калинчука й Данила, – танкістів ще з тої першої, – Петро Чорняк співав ту ж саму стародавню, незмінну пісню:

Ой жалю, каже, жалю,
Весь світ прогайную,
Та вже булше мою біду
Я не полікую...

Натрапивши дерев'яною ногою на камінь, лаяв «у бога», складав усіх святих і чорта до однієї ями.

Всі Петрові сусіди знали, що то він – «швейцарський» – іде...

.....

Злегка погойдуючи тілом, наблизився до хліва, почухав свій довгий кудлатий вус, сперся на одвірок, а рукою ледь трутнув збиті з дощок двері... Теплий кінський дух вдарив йому в обличчя. «Здоров був, хороший, цицьку ти мамину, мовчиш, га, не просишся пасти? Одотя вже зібрала капусту й квасолю, можеш забігти й на її нивку, гайда, виходь. Опісля підемо по хліб...»

Кобила потрясла головою, стріпнула бідним хвостом. Пасма шерсті ляснули по сухому хребту...

«Ей, ей, можна ребра полічити, схудла ти. Нема ґаздині, аби... А я, небого, не встигаю... Що було – минулося...» – сказав Петро, обнявши лівою рукою кобилячу шию. Та повела слинявою мордою по Петровому рукаві. Відчувши розв'язаний ланцюг, повільно ступила вслід за господарем.

«Гей, виходь!» – спершись на ясла та поплескуючи кобилячу спину, задумано вимовив Петро. «Ту-па! Ту-па!» – ритмічно пролунали удари кінських копит по вистеленому колись Дьордієм від хліва до огороди камінню.

«...І камінь відлунює, в такі підкови взув коваль Музайло мою кобилу... Дзвенять. – Гей, Одо', Солодуше, де ви подівались, дідька того, – сердився старий, – де обіцянка, молоко?.. Може, малий хоче їсти!?»

Від Одотиної хати Петро повернувся веселішим.

На день-два збувся хлопця.

«Що ти, Петре, я ще корову не доїла! Почекай вже», – сказала Одотя, появившись з-за рогу старої хати.

«Одо', знаєш що, бери до себе малого, погодуй, знаєш, який мовчазний?.. Тихий... Боже, боже... Дам тобі ще кілька кілограмів муки... І допоможу, бо я, знаєш, – тут Петро вилаяв самого себе, – я негідник! Сини пішли їм служити, невістку бозна-де завезли, Людмилу теж... А я вожу їм хліб з Сигота. Темний би їм... В обід їду їм по хліб...»

23

...Того дня Горбач не передбачав несподіванки в своїй праці. Дотоді все йшло легко, добре, мов по маслі. Частина німців і хортистів, якою керував – як голова загону, – ждала обід, як звичайно... Все було в порядку. Горбач виконував «вищі» накази, а потім займався «найсолодшими» життєвими справами...

Інколи падав у задуму. А головно вранці, бо останнім часом не міг вставати о восьмій, як дотепер, а долежував до десятої або одинадцятої. Підводився на лікоть, позіхав... «Ой, який я змучений», – пестливим голосом звертався до своєї жінки. Опісля вставав. А вставши на ноги, він уже не подобав на дрімливого й лінивого, лежачого в постелі Горбача, а на гостроумного пана. Правда – ззовні... Наближався до дзеркальця, підвішеного на тоненькому червоному шнурочку на стіні, підсмикував вус-ластівку, насторожував вуха, ніби-то хтось йому щось підшептував з кутка кімнати, і враз, погойдуючи трухляве тіло, наближався до стола, де лежали папки пожовклих паперів... Лінивим поглядом обнімав папери, а опісля теж отак флегматично спускав опухлі від жиру пальці на котрусь із папок... «Ага, все в порядку...», – думав, позіхаючи, широко роззявивши рота... Потім наближався до вікна з наміром зробити кілька гімнастичних вправ (як в молодості, будучи гімназистом в Пешті). Намір залишався наміром. Очима шукав тепле ще місце і, враз обернувшись усім тілом, мов вовк, плив, наче тяжка жирна качка, до теплішого ще нічного гнізда...

...Прийшла обідня пора. Горбача ніхто не пробуджував...

«Як?.. Не можна, пан спить!» – відповідав вартовий, коли хтось із служащих намагався ввійти до «ясновельможного пана».

НАДВЕЧІР'Я

«...Та бери тебе бог, принесу ще три кілограми, але нагодуй і завтра малого. За нинішнє заплатив тобі. Дякую...»

Драбина, що від прадіда, потрухлявіла, неприв'ітно прийняла Петра. Лаючись, він говорив: «Не могло палець або руку відрубати, а ногу?!» – якось добрався на горище, вийняв із скрині мішечок муки. Рука тремтіла, аж здивувався: «Чого так тремтить?.. Та я ж не стільки мішків піднімав у своєму житті! Старість?.. Та ні!.. Та де?! Я ще молодий. Ха-ха-ха, і я таке скажу: «молодий». Я – Петро, Петя, той, що двічі був на дні океану світу, правда, ніхто б не повірив... Де, в дідька, ступаю? Там якась скриня, чи що?.. Я ще дужий... В силах...» – підбадьорював себе Петро, потім луснув покривалом й підняв на руки мішечок борошна... Ступив направо. «...Щось перевернулось... – думав. – Може, олія або... А, ні, то, мабуть, фарба, яку я не поніс Лаврюкові...» – не доказав. Ворухнувся наліво, щоб добратись до драбини... «Агі, як темно. Тьфу, який...» – вирвалося з вуст, коли вдарився об щось... Торкнуті ним ціпки кросен гойдались в бантах. Петро вилаявся: «Ач, чорт... Хоче злякати, а мене ні смерть не злякає!» – попрямував до драбини, ступив і нога зарипіла.

Посеред драбини спинився... Ґвалт і крик заповнив ураз подвір'я... «Що сталося?» – дивувався Петро. Ще три щаблі драбини розлучали Петра із землею. Нога рипнула ще раз. Нахилився ступити на третій щабель. Крик наближався, мов неймовірний сон...

«Проклятий старик!»

«Отруєний хліб!!»

«Вбий старого гада!!!»

«!!! І-і-і.....», – лунали крики в Петровій загороді...

Пролунав постріл...

Щось гаряче запекло його в грудях... Пролунав ще один постріл... Дерев'яна нога сковзнула поза сходинку, застрягла, і прострілене тіло впало вниз головою, вдарившись об поріг, і скотилось на витоптану дитячими ногами Петрової родини землю...

Кров просякла недоношену свитину, яка червоніла...

«За що його, за що Петрика?!» – вириваючи із заціпенілих пальців мішечок борошна, кричала Одотя. Мале дитя, втупивши кудись погляд, щось бумбукало, дідікало: «Дідо, дідо» – переполохане пострілами. Полум'я, що обхопило Петрову клуню, поширилось. В огороді роздалось іржання кобили, ніби знак протесту. Горіх над стріхою кривився, пищав у обіймах нищівного вогню, змішувався з сутінком, що по-злодійськи наближався на Федецулський кут...

ТИ НЕ СУМУЙ

Слова *Михайла ВОЛОЩУКА* **Музика *Юрія ПАРАЩИНЦЯ***

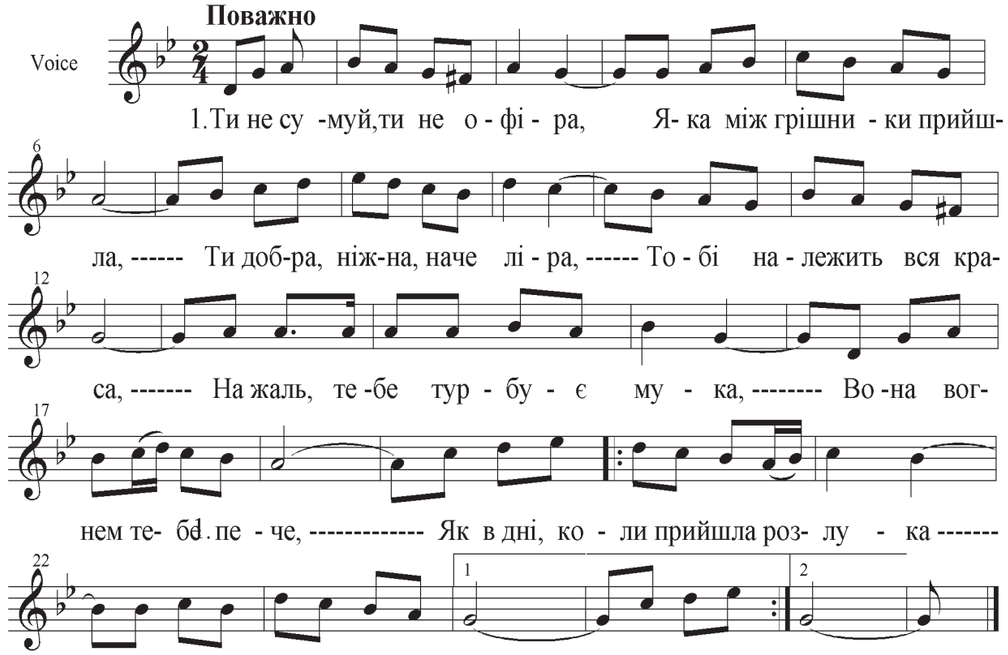

Ти не сумуй, ти не офіра,
Яка між грішники прийшла,
Ти добра, ніжна, наче ліра,
Тобі належить вся краса.
На жаль, тебе турбує мука,
Вона вогнем тебе пече,
Як в дні, коли прийшла розлука
І громом вдарила тебе.

Тебе ті спогади болючі
Ведуть до сліз і до зітхань,
Зреклися їх, вони колючі,
І поклади їх всіх на грань.
Не розпинай себе щоночі
Не дана ти на розп"яття,
Не муч свої ласкаві очі,
Які чарують небеса.

Не все зруйнує світ ласкавий,
Не дійде до твоїх утіх,
Май віру, що прийде русявий,
І припаде до вуст твоїх.
І всі душевні клопотання
Розвіються, як лісом мла,
І з'явиться нове кохання
Й осіє все твоє життя.

ДОРОГА ДО РІДНОГО КРАЮ

Слова *Юрія ПАВЛІША* **Музика *Івана ЛІБЕРА***

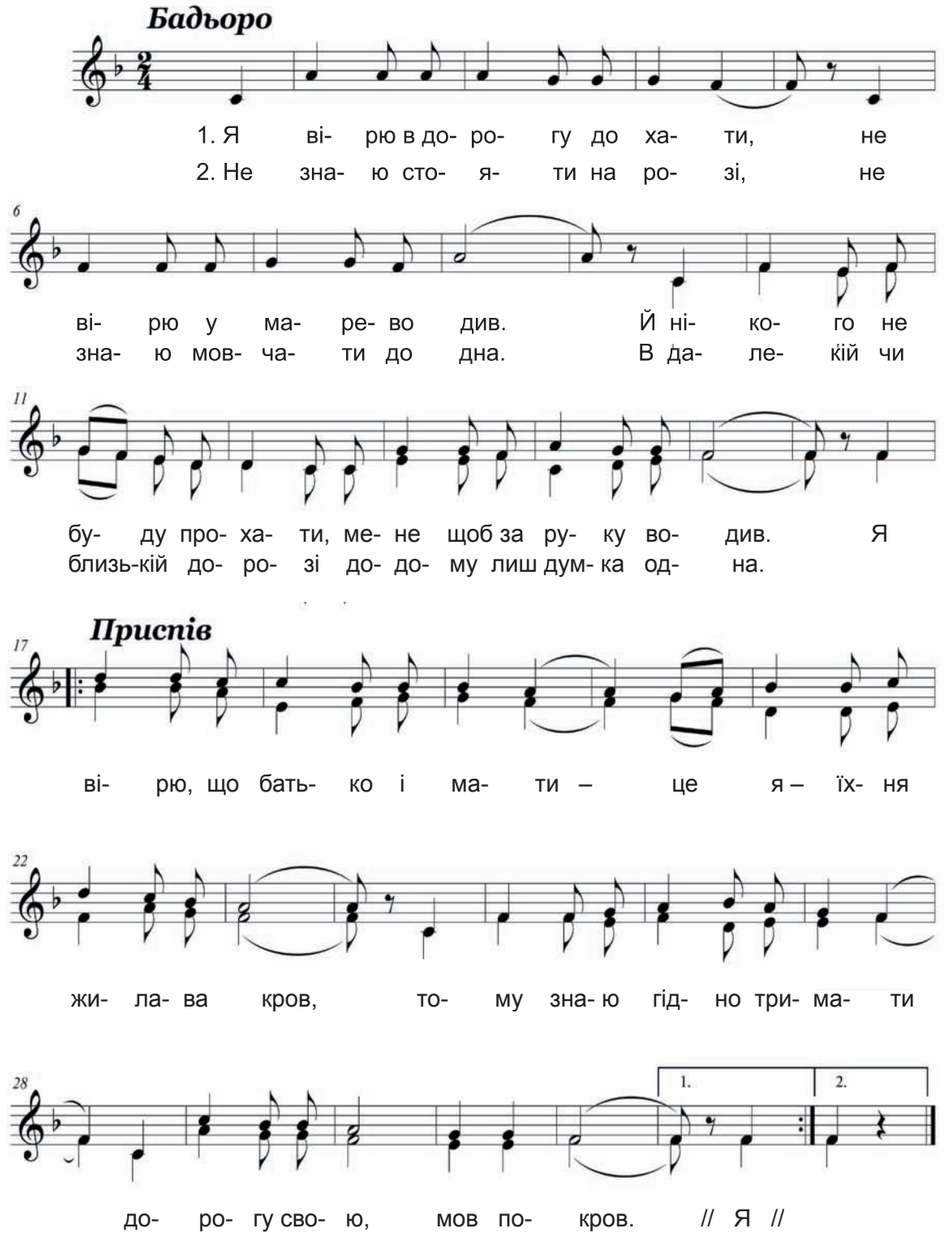

Дитячі сторінки

Ірина ЖИЛЕНКО

Ох, яке було би свято!

Ох, яке було би свято!
Хто би того не хотів,
щоб на всій землі гармати
заряджали конфетті.
Як раділи б мами й тата,
коли б скрізь, на всій землі,
йшли солдати в акробати,
у шевці і скрипалі.
Та якби ще стратостати
щедро сипали згори
всякі ласощі на свята
для земної дітвори.
Щоб гвоздиками стріляли
міномет і кулемет.
І при тому ще би грали,
як шарманка чи кларнет.
І щоб танки, вже не грізні,
скрізь катали малюків.
І щоб в жерлах вили гнізда
горобці, граки, шпаки.
І на честь такого свята
(буде ж свято! Вже в путі!)
ми зарядимо гармату
кольоровим конфетті.
Хай веселі будуть діти!
Хай щасливим буде люд!
Хай живе у всьому світі
мир і злагода! Салют!

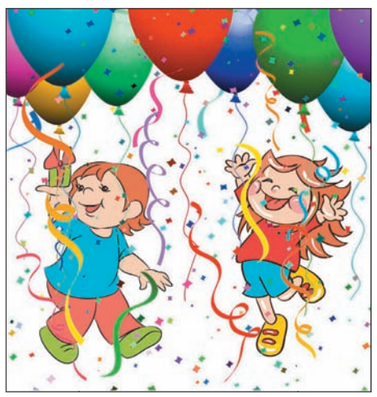

Людмила КОНДРАЦЬКА

Веселка

У веселки-веселинки
Запитала Василинка:
– Ой райдуго-семицвітко,
Чарівна небесна квітко,
Звідки силу ти черпаєш?
Де ти кольори збираєш?
Може, в морі на просторі?
Може, у високих горах?
Чи в долині-скатертині?
А можливо, в неба сині?

Розкажи, бо хочу знати,
Щоб тих фарб собі набрати!
Засміялася веселка,
Бо завжди вона весела:
– Добре, дівчинко, скажу,
Таємниць я не держу.
Ніжні маки у пшениці,
В лісі запашні суниці
Фарб червоних назбирали
І мені подарували.
Де взяла жовтогарячий?
На городі йди побачиш,
Там дівиця-морковиця,
Що сховалася в темниці,
Пензлик чарівний взяла
І по небу провела,
А вродливі нагідки
Помагали залюбки.
Жовтий – соняхи дали,
Що у полі зацвіли.
А зелений, а зелений
Звідусіль прийшов до мене:
Із стежини у садочку,
З поля, лугу та лісочку
Із усіх земних просторів,
Що злились в зелене море.
Дарували небеса
Голубий. Озер краса
Теж влила своє відерце.
Й незабудки – пам'ять серця –
Пензликом попрацювали –
Так я голубий придбала.
У житах волошки сині
Додали до мене сині.
Фіолетовий, останній,
Плив до мене на світанні
Від фіалок та бузку,
Від медунки у гайку.
Ось тому така вродлива
Розцвітаю всім на диво.
А чому весела я?
Вдача вже така моя:
Лиш з'являюся я де,
Дощик більше не іде.
На барвистому місточку
Сушать небеса сорочку.
Засміялась Василинка
До веселки-веселинки: –
Я дружитиму з тобою,
Із хорошою такою!

Дитячі сторінки

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

ЗОЛОТІ БДЖОЛИ

У нас новина – дідусь завів бджіл. Дві маленькі хатки стоять за нашою великою хатою у садку.

Хатки називаються вуликами.

Продеру очі, зирк у вікно – сонячні промені так і стрибають по шибках.

Зирк по хаті – а їх повна хата. Отак вистрибом літають. Наче ті бджоли. Тільки не гудуть. То на дзеркалі зблиснуть, то у відрі з водою, то на миснику серед посуду.

Якби не бджоли – сидів би і дивився.

Біжу до бджіл.

Гульк – а на порозі півень.

– Кукуріку! – здоровкається. Треба б йому нотацію прочитати за те, що знову водив курей у шкоду. Але він довго огризатиметься. Показуватиме, начебто не розуміє. Потім з ним побалакаю. Тільки й кажу півневі:

– Ніколи мені – йду бджіл пасти.

Він сердиться і гулькотить, мовби повен рот води набрав.

– Ото треба було в шкоду не ходити, – таки кажу йому.

Він образився і подибуляв до криниці. Ліг, очі заплющив.

Треба кинути йому зерна. А то геть розсердиться.

Кидаю зерна. Він згукує курей, а тут бджоли летять.

Знову запізнився через цього півня!

Бджоли полетіли пастися аж на гречку. Якби ж вони втрапили додому!

Побіг би, пригнав би назад, але не знаю, де наші, а де чужі. Треба їх якось позначити.

Сиджу біля вуликів. Дивлюся, як танцюють золоті бджоли на сонці. Дзвенять. Раді-радісінькі, що тепло, що немає дощу і що я сиджу біля них. Ці нікуди не дінуться. Вони вулик стережуть. Як би ті не заблукали – дорога до гречки далека.

Може, собаку завести, хай пасе їх. По телевізору показували, як собаки овець пасуть. З бджолами собаці буде легше – їх вовки не крадуть.

Скажу дідусеві про собаку. Вона й курей виганятиме зі шкоди.

Сонце гріє, трава росте, я слухаю.

Летять! Летять, наче літаки. Одна за одною. Ото, мабуть, напаслися!

Сідають. Залазять у вулик. Щось кажуть тим, які вулик стерегли. Хваляться, яка добра гречка.

Тепер ці спочивають, а ті летять.

Біжу за ними і свищу, щоб не одбилася яка в дорозі.

А назустріч дід.

– Куди це ти летиш?

– Бджоли пасти!

– Бджоли пасти? – дивується.

– Треба собаку завести, то не буде мені мороки. І курей глядітиме, і бджоли пастиме, – кажу йому, – бо скільки можна без собаки жити?

– Буде тобі собака, – обіцяє. А бджоли вже полетіли – і не видно, й не чутно їх. А мені знову потерпай, чи втраплять додому.

Ідемо з дідом до вуликів. Він щось там порається.

– Смачний для тебе мед буде, – каже дід. – Такої гречки давно вже не родило.

Бджоли діда не бояться. Сідають на білу бороду – прямо в рот заглядають, що він скаже.

А мене ще бояться. Бо не звикли. Нічого, звикнуть.

Шкода, що в мене борода не росте.

Вони думали б, що я дід. І теж сідали б на бороду. О, знов летять!

Вже напаслися. І не заблукали. От розумні! Як собаки розумні! Дід правильно їх вибрав. Прямо над хатою – сонце. І вони вилітають начеб прямо з того сонця. Летять до вуликів. До у нас. Гудуть, блищать проти сонця. – Золоті в нас бджоли, – кажу дідові.

– А золоті ж, – погоджується. – Золоті...

Смійтесь на здоров'я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

Чий вірш?..

(Із циклу «Спогади про побратимів»)

Щойно появилися кілька моїх віршиків у літературному журналі «Наш голос», як я вже й поліз у велику приязнь зі славними ровенськими письменниками Михайлом Небиляком та Павлом Романюком. Вони прийняли мене до своєї письменницької кумпанії, і з великого добродушшя навіть ні разу не натякували, що моя писанина бідна літературна цибульщина. А мої односельчани, не літературні критики, як ось наприклад Михайло Михайлюк, щоб аналізувати мої вірші. Побачили мою морду в «новинці», прочитали вірші і почали називати «поетом», а такий ранг дозволив мені сидіти в корчмі за столом разом з обома письменниками. Тільки не подумаєте, що ми в корчмі тільки пили та гуляли. Ні, дорогенькі мої! Ми справляли там справжні літературні вечори. Буває прочитає Небиляк свій вірш «Балада про батькові коні» і враз в корчмі стане тихо, люди засмутяться, зітхають, дехто крадькома втре сльозу, а тут враз Павло Романюк розіпне свою «гармошку» і почне: «Ой, сеї, каже, сеї, ай, череміської» і далі вся корчма заливається співом: «Ні не було, ні не буде білявки такої...», потім знову декламуємо вірші, більше вони, бо в мене на той час було віршів скільки кіт наплакав, а люди вимагають новеньких, свіженьких віршиків. Так одного разу, коли настала моя черга, я почав декламувати:

«Заграй, вівчарськая трембіто,
про сонце казку розкажи,
згадай, коханий, теє літо...
А потім далі ти тужи!

Я тут зістанусь при дорозі,
що в гори променем біжить,
і буду слухать на порозі,
як жовтий лист мене болить».

– Це твій вірш? – питає мене Михайло Небиляк.

– А чий же!? – ніби серджусь я.

– Вже був надрукований?

– Ні, тільки вчора його написав.

– Не може бути, я десь його вже читав, – задумано припалює цигарку Небиляк.

А далі почалася суперечка. Я почав наполягати, щоб він перед тим, як звинувачувати мене в плагіаті, довів, що це не мій вірш, бо інакше...

– Трайста має правду! – посміхається Павло Романюк.

– Неспійманий злодій – чесний купець, – додав корчмар.

– Якщо це твій вірш, тоді я не Семенко! Завтра вечором я доведу, чий вірш! – вже сердито відповів Небиляк.

Так, в селі всі його звали «професор Семенко», тобто весь Небиляковий рід звали «Семенками», це зовсім не образлива кличка, але він нібито сердився і вказував на низького росту Семена: «Дивіться, він Семен, а я тільки Семенко».

Наступного вечора люди зійшлись в корчмі і з нетерпінням чекають нас, бо ми домовились так: якщо Небиляк доведе, що то не мій вірш, я маю вгостити всіх присутніх, а якщо не зможе, то він вгощає.

Першим до корчми прийшов я, а через кілька хвилин увійшов Небиляк і гукає на корчмара:

– Ваську, всім по гальбі пива!

– Значить, вірш написав Трайста? – питає Васько.

– А хто інший?.. Знайте люди, що він мудріший за мене, – сміється щиро.

Коли ми виходили з корчми, Небиляк потис мені руку і, сміючись, сказав:

– Ну, й обвів ти мене, Михайле!

– А ви чому не признались, що то ваш вірш? – питаю я.

– А ти що здурів, хоч аби люди сміялись з мене, що не пам'ятаю своїх віршів?...

Смійтесь на здоров'я!

Григорій ШИЯН

Як по нотах

(Гумореска)

Уранці приїхав я в Березівку. Іду вулицею, розглядаюся, у кого б спитати потрібну адресу. Біля одного двору на лавці вгледів старого з лисою головою і бровасто-вусатим обличчям. Підійшов.

– Скажіть, будь ласка, де тут живе оцей чоловік? – подав дідові шматочок газети, на якому вчора записав заковиристе прізвище.

– Іван Ку-зю-бер-дієн-ко, – по складах прочитав старий. – Хе! Є такий! Це – на горішній вулиці. Чув-пойняв? Сідай, чоловіче, зараз розтолкую, як по нотах.

Дід одразу скрутив з моєї газетки цигарку, розкочегарив її.

– Мать, родич? – видихнув із димом.

– Та ні. Вчора тільки познайомились на базарі в Соснівці. Він, буцім, корову продає, – і голосніше пояснив. – Корову в нього купити хочу-у!

– Не кричи, не глухий, – відмахнувся старий. – І з очима – слава Богу, і все проче. А от із головою кепсько. Чув-пойняв? Що колись було, все-все пам'ятаю, а що вчора чи навіть сьогодні – ніби вітром видуває. Ага-а... Тобі, значить, до Івана з коровою... Іди отакечки прямо до першого провулка. Звернеш «цабе». Ліворуч буде урвище – то колишнє глинище. Я ще парубкував, як з нього брали глину. Що то за гли-ина була-а! Ага... Жив тоді в Березівці гончар Сидір Деркач. Ох і майстер бу-ув!

– Дідусю, я питав за Івана...

– Здрастє! Деркача звали Сидором.

– Нащо мені ваш Сидір! Розкажіть, куди мені далі йти?

– А куди тобі треба? Далеко?

– Та до того ж Івана... Ну, дав Бог прізвище! Казали, повернути «цабе»...

– «Цабе»? Ну да! Повз глинище. Чув-пойняв? А далі буде перехрестя. На розі побачиш хату під оцинкованою бляхою. То Галька Шатравка живе. Чув? Ні дня замужем не була, а народила трьох синів, як соколів. Василя, Петра, здається, і ще одного... Як пак?..

– Дідусю, я ж про Івана питав, – почав я втрачати терпець. – Де він живе?

– Іван? Який ще Іва... А-а-а... Це, мабуть, Шатравчин наймолодший? Точно, Іван! Цей недалечко жиє. Чув-пойняв? Розтолкую, як по нотах. Як підеш отако прямо до пошти, а тоді повернеш «цоб» до ставка, то ніяк не минеш Шатравчиного подвір'я.

– Чого б я туди йшов?! – скрикнув я. – Ви ж показували он туди, в протилежний бік.

– Якого біса я б туди показував, – аж образився старий. – Що я, не знаю, де Іван Шатравка живе?

– Господи! Мені потрібен не Іван Шатравка, а Іван, який продає корову!

– То тобі потрібен Іван чи корова?

– Та Іван же! Прізвище... Я ж на газетці записав. Ви читали.

– А де та газетка?

– Скурили ви її!

– Отуди к бісу! Кажеш, Іван з коровою... Гляди ж, по сусідству таких немає. Чув-пойняв? Є Килина з козою. Оно-о хата!

– Навіщо мені та Килина здалася?!

– І правда, на греця тобі та стара карга! – захихикав дід. – Ти ж орьол! Я тобі таку молодичку-у знайду... Ух!

– Ви знущаєтесь? Я не женитися приїхав!

– А чого? Ти ж забив мені баки, що я й забув, – і раптом ляснув себе по лисині. – Згадав! Хоч і той... склорєз, а згадав! Чув-пойняв? Ти чи то козу, чи то корову продаєш... А, може, теля? Походи, попитай – дивись, хтось та й купить.

Я схопився, як ошпарений, але дід і не кліпнув:

– Сходи отуди-и... на той край. Зайди до Копитенка, Обази, Бовтька... Або спитай Штанька, Кузюбердієнка...

– Дідусю, – кинувся я до старого. – Кузю... бердієнко! До нього ж мені й треба!

– Чого ж зразу не сказав? – докірливо похитав головою дід. – Є такий! Це – на горішній вулиці. Чув-пойняв? Та ти сядь, зараз розтолкую тобі, як по нотах...

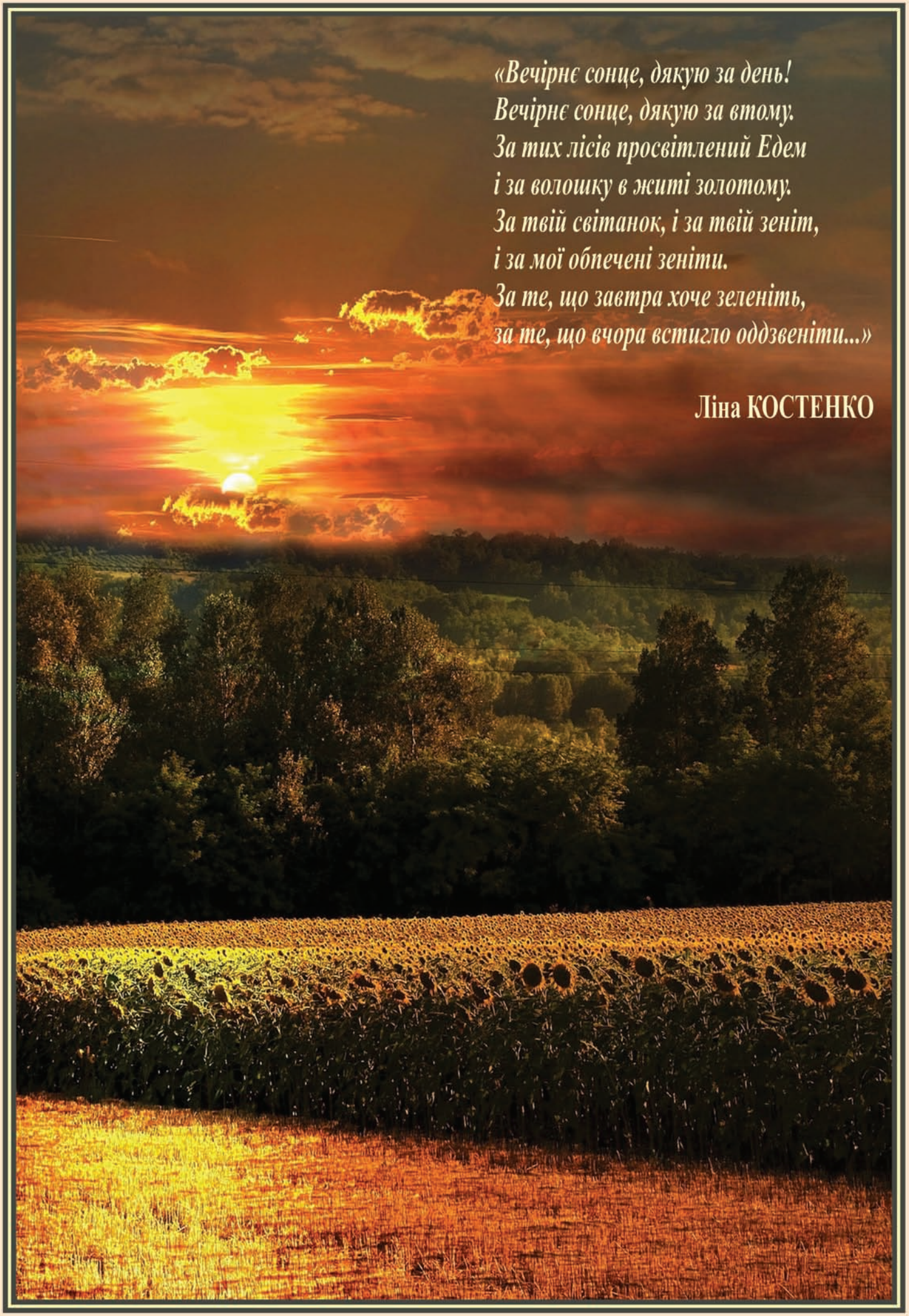

«Вечірнє сонце, дякую за день!
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
і за волошку в житі золотому.
За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпечені зеніти.
За те, що завтра хоче зеленіть,
за те, що вчора встигло оддзвеніти...»

Ліна КОСТЕНКО